

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Právnická fakulta

Jan Poruba

**Evropská unie jako normativní síla:
Případová studie vlivu EU na izraelsko-
palestinský konflikt**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. PhDr. Robert Zbíral

Olomouc 2012

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Evropská unie jako normativní síla: Případová studie vlivu EU na izraelsko-palestinský konflikt vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Praze dne:

Obsah

ÚVOD	4
1. TEORETICKÉ VYMEZENÍ MEZINÁRODNÍ IDENTITY EU	9
1.1 EU jako normativní síla	9
1.2 Šíření hodnot EU	12
1.2.1 Normativní cíle EU	12
1.2.2 Normativní prostředky	14
1.2.3 Normativní dopad	15
2. HISTORIE IZRAELSKO-PALESTINSKÉHO KONFLIKTU A VÝVOJ ZAHRANIČNÍ POLITIKY EU V REGIONU	18
2.1 1948 – 1990	18
2.2 1991 – 2008	20
2.2.1 1991 – 1993	20
2.2.2 1994 – 1995	21
2.2.3 1996 – 1999	23
2.2.4 2000 – 2002	24
2.2.5. 2003 – 2005	25
2.2.6 2006 – 2008	26
3 ŠÍŘENÍ ETICKÝCH HODNOT A PRINIPICIPŮ V RÁMCI IZRAELSKO-PALESTINSKÉHO KONFLIKTU	29
3.1. Multilaterální platformy pro šíření etických hodnot a principů	30
3.1.1 Barcelonský proces	30
3.1.2 Cestovní mapa	33
3.2 Šíření etických hodnot a principů v rámci bilaterálního vztahu EU - Izrael	34
3.3 Šíření etických hodnot a principů v rámci bilaterálního vztahu EU – Palestina	37
3.3.1 Reakce EU na vítězství Hamásu	39
4. HODNOCENÍ EU JAKO NORMATIVNÍHO AKTÉRA A LIMITY JEJÍHO VLIVU NA IZRAELSKO-PALESTINSKÝ KONFLIKT	41
4.1 Exogenní proměnné	46
4.1.1 Role Spojených států amerických	47
4.2 Endogenní proměnné	49
4.2.1 Národní zájmy	50
4.2.2 Transgovernmentální síť a společné instituce	52
4.2.3 Strategická kultura a politická vize	53
ZÁVĚR	54
SEZNAM ZDROJŮ A LITERATURY	58
Primární zdroje	58
Sekundární zdroje	59

ÚVOD

Tématem této práce je role Evropské unie (EU) v rámci izraelsko-palestinského konfliktu. EU si v průběhu své integrace vytvořila specifickou mezinárodní roli, na kterou nelze uplatnit tradiční teorie mezinárodních vztahů. A protože Blízký východ (BV) patří k nejstarším oblastem zahraničního působení společných evropských struktur již od doby Evropské politické spolupráce (EPS), představuje izraelsko-palestinský konflikt ideální případovou studii, na které lze analyzovat zahraniční politiku Evropských společenství (ES) a později EU.

Hlavním cílem diplomové práce je analýza zahraniční politiky EU vůči izraelsko-palestinskému konfliktu založená na teorii normativní síly. Teorie normativní síly je v současnosti jedním z nejpoužívanějších konceptů pro analýzu zahraničně-politického chování EU, proto autor této práce považuje za podnětné aplikovat ji na působení EU při izraelsko-palestinském konfliktu. Teoretické koncepty musí být podpořeny případovými studiemi, které prokážou či naopak neprokáží jeho platnost a relevanci. V tomto případě bude vize EU jako normativní síly podrobena kritice, protože v práci bude argumentováno, že i přes deklarovanou normativnost se EU jako aktér šířící etické normy a principy v rámci izraelsko-palestinského konfliktu nechová.

Hlavní analýza se bude zaměřovat na období mezi lety 1995 až 2008. V roce 1995 byla přijata Barcelonská deklarace (BD), jež vymezila základní rámec přístupu pod nově vzniklou Společnou zahraniční a bezpečnostní politikou (SZBP) ke středomořskému regionu, do kterého EU řadí i stát Izrael a Palestinskou autoritu (PA).¹ V roce 2008 byla představena zatím poslední iniciativa EU Unie pro Středomoří (UPS), která měla znova nastartovat neúspěšný Barcelonský proces (BP). Výzkumu budou rovněž podrobeny mimo multilaterálních platforem i bilaterální vztahy a aktivity EU vůči Izraeli a PA. Je nutné zopakovat, že práce je primárně zaměřena na izraelsko-palestinský konflikt, protože se v literatuře i v laickém chápání zaměřuje s arabsko-izraelským konfliktem. Arabsko-izraelský konflikt je jakýmsi zastřešujícím pojmem, který v sobě zahrnuje veškeré spory a války Izraele s okolními arabskými zeměmi, nikoli pouze s PA. Analýzu působení EU na konflikt mezi Izraelem a Palestinou však nelze vytrhnout z kontextu

---

¹ Blízký východ a Středomoří pojímá EU jako koherentní region, proto jsou oba pojmy v práci chápány jako synonyma.

blízkovýchodního mírového procesu (BVMP), proto pokud to bude nutné, budou zejména v historické části a v analýze multilaterálních platform EU uvedeny informace odkazující na okolní arabské země. Ze stejného důvodu se objeví i informace, které časově předcházejí BP. Dále je nutné poznamenat, že analýza vztahů EU s oběma aktéry konfliktu bude primárně zaměřena na šíření etickým norem, které podle unijního diskursu dokážou přinést v dlouhodobém horizontu do blízkovýchodního regionu mír a stabilitu. Ekonomické vztahy jsou v práci chápány jako jeden z nástrojů, kterými může EU šíření svých hodnot posílit. V práci budou postupně zodpovězeny tři výzkumné otázky.

Jaké politiky a nástroje používá EU při prosazování míru mezi Izraelem a Palestinou?

Jak významná je role EU při izraelsko-palestinském konfliktu?

Existují limity a faktory, které snižují vliv EU v oblasti?

První výzkumná otázka se úzce dotýká teorie normativní síly. K určení, jestli se EU jako normativní aktér skutečně chová, je nutné analyzovat nástroje a strategie, které EU v rámci BVMP používá. Druhá a třetí otázka souvisí s důležitostí EU jako aktéra při řešení konfliktu. Izraelsko-palestinský spor trvá již dlouhá desetiletí a jeho řešení je stále v nedohlednu. Zároveň se do konfliktu zapojuje celá řada sekundárních aktérů, ať už okolních států v regionu nebo globálních mocností. Působení EU je tak nutné sledovat v širším kontextu událostí, z nichž na mnohé EU nemá a ani nemůže mít žádný přímý vliv. Kromě vnějších faktorů je zahraniční politika EU také určována vnitřními institucionálními poměry, jejichž sledování je nutné k určení, jestli se nejedná o limitující faktory, které ve svém důsledku snižují potenciální vliv EU na izraelsko-palestinský konflikt. Na základě položených výzkumných otázek bude v práci ověřována následující hypotéza:

EU vystupuje při řešení izraelsko-palestinského konfliktu jako normativní síla, když se snaží do oblasti šířit hodnoty založené na demokratických principech a respektu k lidským právům. V mnoha případech jsou však používané nástroje v rozporu s deklarovanými cíli.

V této práci je uplatněn empiricko-analytický přístup, který se jeví jako nejvhodnější pro potvrzení nebo vyvrácení představené hypotézy. Práce dále vychází z metodologického pluralismu umožňující komplexní přístup k sledované problematice. Hypotéza bude ověřována v časově, geograficky a obsahově vymezeném rámci prostřednictvím analytické a deskriptivní metody. Deskripce bude použita především pro popis jednotlivých zahraničně-politických iniciativ EU v oblasti a pro přiblížení historického vývoje angažovanosti EU v rámci Blízkého východu i samotného konfliktu. Analytická metoda bude použita pro rozbor zahraniční politiky EU a jednotlivých iniciativ v oblasti stejně jako pro určení normativnosti evropské angažovanosti a faktorů, které snižují nebo naopak zvyšují její potencionální vliv na izraelsko-palestinský konflikt.

Práce je členěna podle časového i věcného hlediska a je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. V první teoretické části bude představena teorie normativní síly tak, jak je vnímána nejdůležitějšími akademiky zabývajícími se tímto fenoménem. Pečlivě nastavený teoretický rámec bude klíčový pro analýzu normativnosti chování EU jako zahraničního aktéra mírového procesu. Druhá kapitola je věnována historii izraelsko-palestinského konfliktu a také vývoji zahraniční politiky EU v oblasti. Hlavní důraz bude kladen na období po ukončení Studené války až do roku 2008, ale evoluce konfliktu bude stručně popsána již od jeho samotného vzniku, tedy těsně po druhé světové válce. Hlavním cílem této části je chronologicky a přehledně zachytit vývoj událostí mezi Izraelem a Palestinou ve vymezeném období a také iniciativ EU v rámci blízkovýchodního regionu, proto bude mít tato kapitola převážně deskriptivní charakter. Třetí kapitola bude zaměřena na analýzu konkrétních nástrojů, které EU používá nejen k prosazování etických hodnot, ale i k posílení svého vlastního vlivu. Výzkumu budou podrobeny multilaterální iniciativy EU, jmenovitě Barcelonská deklarace (BD), Unie pro Středomoří (UPS) a také Cestovní mapa sestavená tzv. Kvartetem, jehož je EU součástí. Daleko efektivněji však EU může působit na obě strany konfliktu prostřednictvím bilaterálních dohod, proto budou analyzovány také vztahy mezi EU a Izraelem a EU a PA. Závěrečná čtvrtá část bude věnována hodnocení vlivu EU na izraelsko-palestinský konflikt a analýzou faktorů, které přispívají ke zvýšení nebo naopak ke snížení unijních aktivit v regionu.

Práce se opírá o několik primárních pramenů. Jedná se zejména o iniciativy a smlouvy EU vztahující se ke středomořskému regionu a bilaterální

dohody s hlavními aktéry konfliktu. Analyzována bude také tzv. Cestovní mapa, která sice není iniciativou pouze EU, ale ta významným způsobem ovlivnila její podobu. V teoretické kapitole bude argumentováno, že pouze deklarace normativních hodnot automaticky neznamená, že se jedná o normativní zahraniční politiku. Z toho důvodu se bude práce opírat o celou řadu sekundárních zdrojů, aby mohlo být prokázána či vyvrácena role EU jako normativního aktéra při řešení izraelsko-palestinského konfliktu.

Teoretická kapitola z velké části vychází z článku *Normative Power Europe* od Iana Mannersa, který patří k nejcitovanějším teoretikům EU jako normativní síly. Jeho práce byla důležitá pro základní pochopení teorie normativní síly stejně jako výčtu hodnot, které jsou podle I. Mannersa prosazovány v zahraniční politice EU. Samotná deklarace normativních hodnot podle Nathalie Tocci však sama o sobě nemůže postačit k označení daného aktéra jako normativního. Ve své knize *The EU and Conflict Resolution* podává přehled o prostředích, které EU může používat, aby byla považována za normativní sílu. Z pohledu normativního dopadu EU na řešení konfliktů byl pro teoretickou kapitolu důležitý příspěvek přednesený na konferenci EUSA v Bostonu *Normative Power Europe and Conflict Transformation*, ve kterém Thomas Diez a Michalle Pace uvedli šest teoretických důsledků vlivu EU na transformaci konfliktu.

Literatura analyzující zahraniční politiku EU vůči izraelsko-palestinskému konfliktu, potažmo celému středomořskému nebo blízkovýchodnímu regionu, je bohatá. Důvodem je jednak skutečnost, že samotná EU (ES) působí v oblasti již od 70. let a také její důležitost pro Evropu z důvodů ekonomických, historických a kulturních vazeb. Proto následující výběr literatury nemůže být úplný, když autor této práce čerpal především ze zdrojů publikovaných v několika málo posledních letech.

Významným zdrojem pro tuto práci byla kniha *Ethical Dimension of the Foreign Policy of the European Union: A Legal Appraisal* od Urfana Khaliqa, která se zabývá šířením etických hodnot EU do třetích zemí. V teoretické části knihy se autor zabývá pojmem etické normy, které jsou podle něj ekvivalentem normativních hodnot, jak je definuje například I. Manners.² Ty následně aplikuje na případové studie reálně praxe zahraniční politiky EU v oblastech Barmy, Nigérie,

---

² Proto jsou v této práci chápány etické a normativní hodnoty jako synonyma.

Pákistánu, a pro potřeby mé práce důležitější, i na středomořský region a BVMP. Další významnou publikací byla *European Union Policy towards Arab-Israeli Peace Process: The Quicksands of Politics* od Constanzy Musu, která analyzuje angažovanost EU v rámci arabsko-izraelského konfliktu z různých úhlů pohledu. Upozorňuje, že EU zatím nedokázala vytvořit efektivní a autonomní politiku vůči izraelsko-palestinskému konfliktu, protože jí chybí vhodné nástroje k ovlivnění BVMP. Limitujícím faktorem je také podle ní dynamika vztahů mezi EU a Spojenými státy americkými (USA), které snižují důležitost EU jako sekundárního aktéra konfliktu. Kniha *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict* editovaná Esrou B. Aymatem obsahuje celou řadu případových studií, jež se zabývají aktivitami EU v rámci BVMP, ale také jejím působením v rámci Kvartetu či vztahů s Hamásem.

Z českých autorů se dlouhodobě izraelsko-palestinským konfliktem zabývá Marek Čejka. Jeho kniha *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu* se zaměřuje nejen na historii a průběh samotného konfliktu, ale i na aktivity vnějších aktérů v rámci BVMP. M. Čejka se nejvíce obává ideologizace konfliktu, ke které docházelo prostřednictvím aplikace teorie Samuela Huntigtona o střetu civilizací zejména neokonzervativními politiky v USA. Úspěšné ukončení mírového procesu tak podle něj spočívá v řešení skutečných příčin konfliktu, nikoli jeho považováním za střet mezi arabskou a židovskou, potažmo západní kulturou. Podnětným zdrojem byl i článek Radky Havlové *Evropská unie a Středomořský prostor: Vliv izraelsko-palestinského konfliktu na dynamiku spolupráce Evropské unie a Středomoří*, která argumentuje, že nedokončený mírový proces znesnadňuje a ve svém důsledku i blokuje unijní snahy o multilaterální spolupráci se zeměmi Středomoří.

1. TEORETICKÉ VYMEZENÍ MEZINÁRODNÍ IDENTITY EU

1.1 EU jako normativní síla

Aplikace teorií mezinárodních vztahů na EU je problematičtá z mnoha důvodů. Zahraniční politika je totiž tradičně vnímána jako zajištění bezpečnosti států a jejich národních zájmů. EU je na jedné straně entitou složenou z několika zemí, které mají svou vlastní zahraniční politiku, na straně druhé však nelze EU považovat ani za mezinárodní organizaci, protože členské státy se vzdaly některých svých kompetencí ve prospěch nadnárodních struktur. Pro charakteristiku EU se tak velmi často používá označení *sui generis*³, což reflektuje nejen specifické historické okolnosti jejího vzniku, ale také unikátní strukturu institucí kombinující mezivládní přístup s nadnárodním.

Ačkoli se v průběhu evropské integrace i na jejím samotném počátku diskutovalo o vytvoření společné zahraniční či bezpečnostní politiky, byla EU především subjektem integrující ekonomiky členských zemí. Rostoucí počet členů a tím pádem zvyšující se ekonomická důležitost společenství na jedné straně a stále užší spolupráce interferující i do mimoekonomických oblastí na straně druhé však posunula do popředí debaty, jestli ES už nepředstavují relevantního mezinárodního aktéra. S jednou z prvních definic role ES jako globálního hráče přišel Louis Francois Duchene, když ES považoval za civilní mocnost, jejichž vliv je založen hlavně na ekonomické síle. V opozici do té doby převládajícímu (neo)realistickému přístupu totiž nejenže přiznal mezinárodní organizaci roli důležitého aktéra v mezinárodních vztazích, ale také podtrhl nadřazenost ekonomické bezpečnosti nad vojenskou.⁴ Samotná teorie civilní mocnosti však byla nejdříve uplatňována na jednotlivé národní státy, když za civilní mocnost je považován takový stát, který a) národní zájmy prosazuje pomocí ekonomických

---

³ WINTERS, Alan L. Europe is Sui Generis – But it Provides Lessons for Developing Countries. Příspěvek přednesený na konferenci Global Development Network v Praze, 16- 18. 1. 2010, s. 2

⁴ Realismus a z něj vycházející neorealismus charakterizují mezinárodní společenství jako arénu, kde se neustále střetávají národní zájmy států, které jsou základními a nejdůležitějšími aktéry mezinárodních vztahů. Zastánci realistického přístupu proto ani nepovažují EU za mezinárodního hráče a pro neorealistickou školu je postupně se vytvářející zahraniční a bezpečnostní dimenze evropské integrace velkým problémem.

nástrojů, b) spory řeší používáním pouze diplomatických prostředků a c) je ochoten se podřídit mezinárodním institucím a mezinárodnímu právu.⁵

Proti teorii ES jako civilní mocnosti se v 80. letech kriticky stavěl Hedley Bull, když volal po větším zapojení vojenského elementu do evropské integrace, a upozorňoval, že ekonomický rozvoj Evropy po druhé světové válce byl umožněn pouze díky přítomnosti americké armády, která zaručovala bezpečnost v případě sovětské invaze.⁶ Z podobných pozic kritizoval teorii i Johan Galtung, když nepovažoval tehdejší stav evropské mezinárodní identity za konečný a projektoval, že ES k roli supervelmoci včetně dominantní vojenské složky směřují. Považoval ES za tzv. *Pax Bruxellana*, které se snaží vytvořit evropocentrický svět tak, jak ještě fungoval před první světovou válkou.⁷ Tyto teorie však mají svůj původ v období Studené války, kdy byl svět rozdělen na dva bloky a evropská bezpečnost byla garantována vojenskou přítomností USA.

Důležitým mezníkem ve vývoji mezinárodních vztahů stejně jako ve vytváření institucionalizované zahraniční politiky EU byl pád komunistického bloku. Vytvoření druhého pilíře společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU Maastrichtskou smlouvou s platností od roku 1993 a dalšími novelizacemi zakládajících smluv vstoupilo vytváření mezinárodní identity EU do nové fáze. Podle S. Lucarelli byla „Unie zvýšeně vnímána jako aktér se zásadovým přístupem v zahraniční politice, který se chová podle souboru dynamicky se rozvíjejících hodnot, principů a představ o světě.“⁸ I. Manners začal používat v souvislosti s novou mezinárodní identitou EU pojem normativní síla, kterou bychom mohli nejstručněji definovat jako již zmíněnou sílu civilní, která k ekonomickým a diplomatickým prostředkům v prosazování svých zájmů přidává i prvek vojenský.⁹ Zahraniční politika EU je tak založena na prosazování normativních cílů v opozici proti sebestředným národním zájmům a prostřednictvím normativních nástrojů jako vymezení se vůči agresivnímu

---

⁵ MANNERS, Ian. Normative Power Europe. *Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 40, č. 2, s. 237

⁶ Tamtéž

⁷ WHITMAN, Richard. The Fall, and Rise, of Civilian Power. Příspěvek přednesený na konferenci The European Union in International Affairs na Austrálské národní univerzitě, 3. - 4. 7. 2002, s. 5.

⁸ LUCARELLI, Sonia. Introduction. In LUCARELLI, Sonia, MANNERS, Ian (eds). *Values and Principles in European Union Foreign Policy*. Oxon: Routledge, 2006, s. 2.

⁹ Použití síly je limitováno, vojenské prostředky se používají téměř výhradně pro mírové mise. Rozsah vojenských aktivit je však teoretiky normativní síly stále diskutován.

používání vojenských prostředků.¹⁰ Podle I. Mannerse důraz na normativní hodnoty vychází z historických zkušeností Evropy a hybridního politicko-právního řádu. EU byla totiž vytvořena ve specifickém poválečném prostředí, které odmítalo nacionalismus jako prostředek k válce a genocidě.¹¹ EU se také vyvinula do specifické entity kombinující supranacionální a mezivládní přístup překračující tradiční vestfálské normy státu jako nejdůležitějšího a základního aktéra mezinárodních vztahů.

Zahraniční politika je vnímána především jako zajištění bezpečnosti a prosazování svých konkrétních zájmů. Z pohledu dvou základních teorií mezinárodních vztahů jsou jakékoli další hodnoty jen nadstavbou a lze od nich upustit, pokud by výše uvedené priority ohrožovaly. Realistický pohled dále upozorňuje, že neexistuje jednotné vnímání toho, co je morální, a proto vtahy států mezi sebou nemohou být založeny na normativní bázi. Státy sice mohou skrývat své zahraničněpolitické cíle za etické hodnoty a normy, ale jen do té doby, pokud to vyhovuje jejich zájmům.¹² Liberální větev studia mezinárodních vztahů přisuzuje hodnotám větší význam, ovšem i ona předpokládá, že formulování zahraniční politiky nezávisí nezbytně na altruismu a idealismu, přičemž interakce a kooperace mezi státy se může odehrávat bez odkazu na jakékoli hodnoty a normy.¹³

Prosazování normativních hodnot lze však také vnímat jako vysoce kompatibilní se „sobeckými“ zájmy EU. Pokud je hlavní zahraniční prioritou EU stabilita na jejích vnějších hranicích, tak podpora hodnot jako mír, demokracie a respekt k lidským právům takové stabilitě přispívají. Podle teorie demokratického míru jsou totiž liberálně-demokratické státy méně náchylné k vytváření konfliktů mezi sebou.¹⁴ Nestabilita na hranicích EU může způsobit příliv imigrantů, zamezení nebo snížení dodávek ropy a jiných důležitých surovin či ztížit vzájemný obchod, což poškozuje evropské exportéry a v důsledku i celou unijní ekonomiku. Z dlouhodobé perspektivy tak mohou být zájmy občanů EU nejlépe chráněny

---

¹⁰ DIEZ, Thomas. *Normative Power as Hegemony*. Příspěvek přednesený na konferenci EUSA Biennial International Conference v Bostonu, 3. – 5. 3. 2011, s. 1

¹¹ MANNERS: *Normative Power Europe...*, s. 240.

¹² Typickým příkladem z posledního desetiletí je zahraniční politika USA v období Bushovy administrativy, kdy byly politické a ekonomické zájmy v blízkovýchodním regionu schovávány za šíření demokracie a boji proti „zlu.“

¹³ KHALIQ, Urfan. *Ethical Dimension of the Foreign Policy of the European Union: A Legal Appraisal*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, s. 15.

¹⁴ HUTH, Paul K., ALLEE, Todd L. *The Democratic Peace and Territorial Conflict in the Twentieth Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s. 6.

změnami v chování některých států a také změnou v mezinárodním společenství, které by mělo fungovat na základě mezinárodního práva a být vedeno globálními institucemi. Vycházejíc z přesvědčení o univerzalitě lidských práv, na podpoře šíření etických hodnot mimo hranice EU vydělají občané všech států včetně třetích zemí.¹⁵ Propagace normativních hodnot a tlak na vytváření svobodných společností snižuje riziko vzniku mezinárodního napětí, a tak usnadňuje obchodní výměnu.

1.2 Šíření hodnot EU

V následujících podkapitolách budou charakterizovány cíle, nástroje a potencionální dopady normativní zahraniční politiky EU. K určení normativnosti analyzovaného aktéra totiž nestačí pouze sledovat deklarované cíle, ale i způsob prosazování etických hodnot, protože například šíření míru, svobody a demokracie prostřednictvím agresivní zahraniční politiky založené na vojenské síle lze jen stěží považovat za normativní, a takový způsob propagace by deklarované hodnoty spíše devalvoval.

1.2.1 Normativní cíle EU

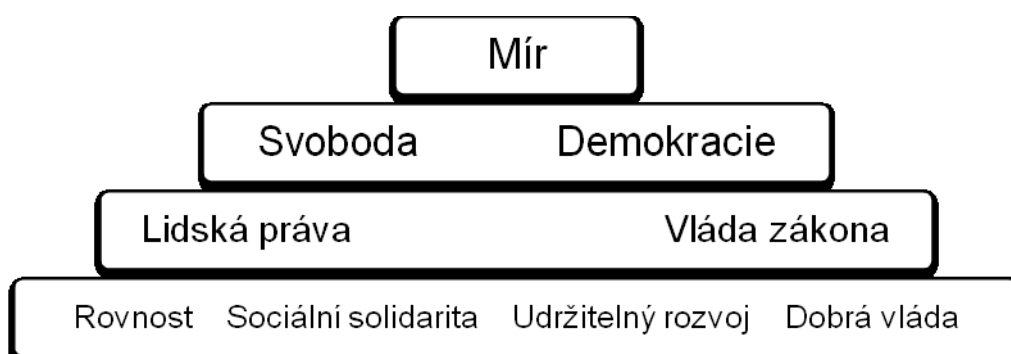
Jaké je normativní základ EU? Jaké hodnoty prosazuje EU vůči třetím zemím? I. Mannesrs identifikoval pět základních a čtyři doplňkové (minoritní) hodnoty, které jsou shrnuty v následující tabulce.¹⁶

Normativní hodnoty EU					
Základní	Mír	Svoboda	Demokracie	Vláda zákona	Respekt k lidským právům a základním svobodám
Doplňkové	Sociální solidarita	Rovnost	Udržitelný rozvoj	Dobrá vláda	

¹⁵ KHALIQ: *Ethical Dimension...*, s. 17.

¹⁶ MANNERS: *Normative Power Europe...*, s. 242 - 244.

Mír a svobodu můžeme považovat za dvě nejzákladnější normy, které byly definovány hned v poválečném období jako reakce na bezprecedentní důsledky druhé světové války nejen na státy samotné ale i na civilní obyvatelstvo. Odkaz na tyto hodnoty tak můžeme nalézt již v Schumannově plánu a zakládajících smlouvách Evropského společenství uhlí a oceli. Demokracii, vládu zákona a respekt k lidským právům a základním svobodám lze vnímat jako vymezení se vůči komunistickému bloku v období Studené války. Sociální solidarita byla chápána jako hodnota, která měla vyvažovat pokračující liberalizaci vnitřního trhu a vznik měnové unie. Rovnost se objevila v politickém diskursu EU v průběhu 90. let, když hlavními podnětem byla potřeba bojovat proti rasovým, etnickým, náboženským či genderovým předsudkům. Téma udržitelného rozvoje bylo zahrnuto do Amsterodamské smlouvy jako reakce na postupném uvědomování si negativních důsledků činnosti člověka na životní prostředí a dobrá vláda jako důsledek negativního obrazu Santerovy komise a také jako snaha připravit země střední a východní Evropy na budoucí členství v EU.¹⁷ Z výše napsaného vyplývají dva základní poznatky. Za prvé, hodnotový systém EU je dynamicky se rozvíjející soubor norem, které sice mají původ v normativním přístupu, ale jejich vtělení do zakládajících smluv nebo politického diskursu se dělo jako reakce buď na prohlubující se evropskou integraci, nebo na celkové mezinárodní dění. Za druhé, a pro potřeby této práce důležitější, normy jsou uspořádány hierarchicky, kdy na vrcholu pomyslné pyramidy stojí mír, od něhož jsou odvozeny demokracie a svoboda a tak dále. Hierarchii normativních hodnot shrnuje následující diagram:¹⁸

¹⁷ MANNERS: *Normative Power Europe...*, s. 242 - 243.

¹⁸ Zdroj: MANNERS, Ian. The Symbolic Manifestation of the EU's Normative Role in the World Politics. In ELGSTROM, Ole, SMITH, Michael (eds). *The Europe Union's Roles in International Politics: Concepts and Analysis*. Oxford: Routledge, 2006, s. 70 .

V případě izraelsko-palestinského konfliktu si lze jen těžko představit, že by byly prosazovány demokracie a svoboda, aniž by v regionu nevládl mír. Stejně tak rovnost nebo solidarita nemohou být efektivně vymáhány, pokud neexistuje vláda zákona a nedodržují se lidská práva a základní svobody.

1.2.2 Normativní prostředky

Prosazovat normativní politiku znamená akcentovat ekonomické, diplomatické, sociální a kulturní nástroje jako opozici vůči hrubé vojenské síle. Richard G. Whitman argumentuje, že i kdyby se EU podařilo vybudovat armádu srovnatelnou s největšími vojenskými mocnostmi, normativní charakter EU zůstane neporušený a použití síly by bylo i nadále druhořadým nástrojem.¹⁹ Mnohem důležitějším aspektem však není definice normativních instrumentů, ale jejich způsob používání. Pokud aplikujeme definici měkké síly Josepha Nyeho, tak se normativní politika spoléhá na kooptaci spíše než na vynucení.²⁰ Přesto je nutné normativní nástroje přesněji specifikovat, protože pro potřeby této práce nestačí charakterizovat normativní instrumenty pouze jako „zdůrazňování primátu práva nad silou, nezneužívání svého postavení nad slabšími aktéry a dodržování aspoň základní rovnosti aktérů v rámci mezinárodního společenství.“²¹ Proto následující odstavce definují konkrétní prostředky, které využívá EU k posílení svého vlivu a šíření etických hodnot.

Kondicionalita²² představuje proces, kdy EU nabízí třetím zemím benefity, které jsou podmíněny splněním konkrétních podmínek.²³ Největším takovým benefitem je samotné členství v Unii, což je v případě Izraele a PA cíl těžko realizovatelný, proto se zde stimuly EU omezují „jen“ na finanční pomoc, bilaterální obchodní dohody či zahrnutí země do multilaterálního projektu jako je například BP.²⁴ Mimo pozitivní kondicionalitu existuje i podmíněnost negativní, což

¹⁹ WHITMAN: *The Fall and Rise...*

²⁰ NYE, Joseph S. *Soft Power: The Means of Success in World Politics*. New York: Public Affairs Press, 2004, s. 5.

²¹ TOCCI, Nathalie. Profiling Normative Foreign Policy: The European Union and its Global Partners. In TOCCI, Nathalie. *Who is a Normative Power Foreign Policy Actor?: The European Union and its Global Partners*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2008, s. 11.

²² Kondicionalita a podmíněnost jsou v práci chápány jako synonyma

²³ SCHIMMELFENNIG, Frank, SEDELMEIER, Ulrich. Candidate Countries and Conditionality. In GRAZIANO, Paulo, VINK, Maarten, P. (eds). *Europeanization: New Research Agenda*. New York: Palgrave Macmillan, 2007, s. 88.

²⁴ Instutucionalizaci vztahů prostřednictvím bilaterálních a multilaterálních smluv nazývá I. Manners procedurálním instrumentem. MANNERS: *Normative Power Europe...*, s. 244.

znamená uvalení trestu při porušení dohody nejčastěji prostřednictvím diplomatických a ekonomických sankcí. Pozitivní kondicionalita přináší výhody dárce a příjemci, protože se zvyšuje důvěryhodnost závazku mezi nimi utvořenými. Naopak kredibilita závazků může být snížena v případě, kdy příjemce stále pobírá benefity bez ohledu na jeho chování či porušování dohody.²⁵

Dalším možným způsobem přenosu normativních norem je sociální učení. V rámci politické, ekonomické a jiné interakce vzniká prostor pro změnu hodnot třetí strany, která je pod tlakem nových institucionalizovaných vztahů a nutí ji minimálně se konfrontovat s hodnotami a způsobem vyjednávání EU.²⁶ Podmínkou pro transfer hodnot a norem je nutnost jejich rezonance ve třetích aktérech. Pokud však neexistují aspoň základní historické, politické a socioekonomické předpoklady pro takové sociální učení, objevuje se velmi zřídka. Podobně je sociální učení neúspěšné, pokud je obsah norem překrucován a dezinterpretován.²⁷ Podmíněnost a sociální učení jsou ve vzájemné interakci, kdy kondicionalita podporuje šíření norem a hodnot v krátkodobém a střednědobém horizontu. Primárním cílem třetích zemí je dosáhnout na benefity, a proto mění své chování tak, aby výhodu od EU získaly, aniž by tu však nutně muselo znamenat skutečné a trvalé přijetí norem. Sociální učení jako hluboká změna identity a zájmů se naopak může projevit až v delším časovém období. Ideálním případem efektivního přenosu etických hodnot EU na přijímající státy je tak situace, kdy jsou normy nejprve podmíněny a postupným sociálním učením pak mohou zakořenit takovým způsobem, že je třetí země používá jako svou novou identitu.²⁸

1.2.3 Normativní dopad

Třetí proměnnou normativní zahraniční politiky jsou její výsledky. Hodnocení normativnosti analyzovaného aktéra totiž nelze založit pouze na deklarovaných cílech a užívaných instrumentech, ale také jeho konkrétním vlivem a efektivností jeho zahraniční politiky. Normativní dopad je tedy takový, kdy lze vysledovat viditelnou stopu mezi přímými a nepřímými aktivitami EU a přijímáním

---

²⁵ TOCCI, Nathalie. *The EU and Conflict Resolution: Promoting Peace in the Backyard*. Oxon: Routledge, 2007, s. 10-11.

²⁶ MANNERS: *Normative Power Europe...*, s.245

²⁷ TOCCI: *The EU and Conflict...*, s. 16.

²⁸ Tamtéž..., s. 16

normativních hodnot objektem zahraniční politiky. Analýzu takového vlivu však znesnadňuje fakt, že šíření etických hodnot a jejich případné přijetí druhou stranou se odehrává spíše v dlouhodobém horizontu.

V případě sporu dvou subjektů soupeřících o jedno území EU upřednostňuje federální uspořádání, sdílení moci či různé formy autonomie. Tento postoj vychází ze samotné podstaty EU, která podle mnohých některé atributy federativního uspořádání má, nebo k němu minimálně směřuje.²⁹ V jiných případech volá po integraci minoritních skupin tak, že budou rozšířeny a především dodržovány individuální, kulturní a menšinová práva v rámci multikulturního unilaterálního systému. Ve většině případů sice EU upřednostňuje teritoriální integritu a je velmi zdráhavá uznat secesi jak z normativního tak i praktického hlediska, ale pokud je etnický konflikt atypický, umožňuje či dokonce podporuje vytvoření dvou nezávislých států.³⁰ Takový případ představuje i izraelsko-palestinský konflikt, kdy ES/EU podporují dvoustátní řešení už od poloviny 70. let.

Otázkou však zůstává, jestli konstrukce EU jako normativní síly umožňuje úspěšnou intervenci ve smyslu její schopnosti přispívat k transformaci konfliktu v mírové uspořádání. T. Diez a M. Pace uvádějí, „že konstrukce EU jako normativní síly souvisí s rolí EU jako globálního hráče nebo jako institucionální přítomnosti v mezinárodní politice.“³¹ Důležitým aspektem podle nich také je, jestli je stranami konfliktu EU jako normativní síla vnímána. Existuje šest teoreticky možných dopadů konstrukce EU jako normativní síly na transformaci konfliktu:³²

1. Konstrukce není sdílena žádnou stranou konfliktu, proto se dá očekávat negativní vliv EU na konflikt.
2. Konstrukce je sdílená stranami konfliktu, ovšem podporované normy EU nikoli, což způsobuje žádný nebo negativní efekt.
3. Konstrukce je sdílena stranami konfliktu, z čehož usuzujeme, že inklinují k akceptaci role EU v konfliktu a budou následovat rady EU nebo dokonce

---

²⁹ Podle Emeryho Revese je federalismus nástroj, kterým lze dosáhnout míru prostřednictvím zrušení suverénních států a nastolením a vytvořením světové vlády. Více v REVES, Emery. *Anatomy of Peace*. Londýn: Harper & Brothers Publishers, 1945, 293 s.

³⁰ TOCCI: *The EU and Conflict...*, s. 8-9.

³¹ DIEZ, Thomas, PACE, Michalle. *Normative Power Europe and Conflict Transformation*. Příspěvek přednesený na konferenci EUSA v Montrealu, 17. – 19. 5. 2007, s. 4.

³² Tamtéž, s. 4.

budou považovat evropskou integraci jako příklad pro své vlastní uspořádání.

4. Konstrukce je sdílena pouze některými stranami konfliktu, proto se dá očekávat pozitivní vliv aspoň na ni.
5. Konstrukce je sdílena některými stranami konfliktu, ale minimálně jedna strana jej používá k posílení svého vlivu, což v důsledku vede k eskalaci konfliktu, nikoli jeho transformace.
6. Konstrukce je sdílena aspoň jednou stranou konfliktu, ale existují jiné aspekty reputace EU, které snižují efektivitu normativního působení.

V předcházejících odstavcích byla EU definována jako normativní síla. Pro úspěšné šíření etických hodnot však nestačí pouhá deklarace etických principů, ale musí být zvoleny i odpovídající nástroje založené na nabídkách ekonomické spolupráce a rovněž na respektování mezinárodního práva. Zároveň musí konstrukce EU jako normativní síly i její principy rezonovat ve třetích zemích. Pro určení, jestli se EU jako normativní chová, však stačí splnění prvních dvou podmínek, a to normativních cílů a normativních prostředků. Pokud jsou cíle a instrumenty v souladu s normativní politikou, případný nulový dopad na transformaci konfliktu nemusí nutně znamenat, že se EU jako normativní aktér nechová. Do hry totiž může vstupovat řada faktorů, na které EU nemůže mít přímý vliv. Samotné nepřijetí konstrukce EU jako normativní síly stranami konfliktu tak spíše poukazuje na neefektivnost takové politiky.

2. HISTORIE IZRAELSKO-PALESTINSKÉHO KONFLIKTU A VÝVOJ ZAHRANIČNÍ POLITIKY EU V REGIONU

Izraelsko-palestinský konflikt trvá již dlouhá desetiletí bez reálné naděje na jeho řešení, které by plně uspokojilo obě strany sporu, a přineslo tak do regionu trvalý mír a stabilitu. K jeho ukončení nevedlo ani zapojení vnějších aktérů, kteří se snažili zprostředkovat mírová jednání mezi znesvářenými stranami. Od počátku 90. let se mezi důležité vnější aktéry řadí i EU, pro kterou je blízkovýchodní region jednou z nejdůležitějších oblastí její zahraniční aktivity. Genezi konfliktu od jeho počátku a roli ES/EU v něm s hlavním důrazem na 90. léta a první dekádu 21. století nabídne následující kapitola.

2.1 1948 – 1990

Když v roce 1948 vyhlásil Izrael deklaraci své nezávislosti na základě mandátu Valného shromáždění OSN, které vyslovilo souhlas s rozdělením Palestiny na samostatný arabský a židovský stát, začala série válek, konfliktů a sporů, jež nejsou ukončeny dodnes. Okamžitě po vyhlášení izraelské nezávislosti napadly vojska Egyptu, Sýrie, Zajordánska, Iráku a Libanonu nově vzniklý židovský stát. Izrael se i přes výraznou arabskou přesilu dokázal ubránit i díky zahraniční pomoci, včetně té z Československa. Přestože se v roce 1949 podařilo OSN sjednat příměří mezi znesvářenými stranami, arabské země i nadále odmítaly uznat právo státu Izrael na existenci.³³

Do dalšího konfliktu se už přímo zapojily dvě evropské mocnosti, Francie a Velká Británie. V polovině 50. let se rozhodl silně protiizraelský egyptský prezident Gamál Násir znárodnit Suezský průplav, což ohrožovalo dodávky ropy do Evropy. Operace se zúčastnil mimo již zmíněné Francie a Velké Británie také Izrael a společně se jim podařilo dobýt Sinajský poloostrov a Gazu, do té doby patřící Egyptu. Na výzvu OSN bylo tažení ukončeno a koaliční vojska byla nahrazena mírovými jednotkami OSN. Jedním z důsledků obou válek byl vznik velkého

---

³³ BERCOVITCH, Jakob, JACKSON, Richard. *International Conflict: A Chronological Encyclopedia of Conflicts and Their Management 1945-1995*. Washington: Congressional Quarterly Inc., 1997, s. 57.

množství palestinských uprchlíků, kterým se podařilo v roce 1964 vytvořit Organizaci pro osvobození Palestiny (OOP), jejímž cílem bylo obnovení palestinského státu v hranicích původního britského mandátu.³⁴

Pokračující protiizraelská rétorika G. Násira vyprovokovala Izrael v roce 1967 k další válce, pro kterou se vžilo označení Šestidenní. Důležitým důsledkem této války bylo nově získané území, které bylo třikrát větší než dosavadní izraelská rozloha. Společně s novou izraelskou politikou osidlování okupovaných území tak vstoupil izraelsko-palestinský konflikt do další a radikálnější fáze. V průběhu 70. let se do konfliktu začaly výrazně zapojovat dvě velké mocnosti, Sovětský svaz a USA. Díky sovětským dodávkám zbraní znovuvyzbrojená egyptská a syrská armáda zaútočila na Izrael v den největšího židovského svátku Jom Kippur.³⁵ Americká aktivita kromě dodávek zbraní Izraeli spočívala i v zprostředkování mírových rozhovorů mezi stranami konfliktu. Mírová jednání mezi Izraelem na jedné straně a Egyptem, Sýrií a Jordánskem na druhé vyvrcholila v roce 1978 v Cam Davidu, kde se Izrael zavázal stáhnout svá vojska ze Sinajského poloostrova.³⁶

Vedení OOP včele s Jásirem Arafatem se nacházelo v oblasti jižního Libanonu, odkud podnikali útoky na severoizraelská města. Na tyto útoky reagoval Izrael v roce 1982 vojenskou operací, která sice měla svůj původní cíl neutralizaci OOP na jihu Libanonu, ale ofenziva se zastavila až u města Bejrút, za což byl Izrael silně kritizován. Od poloviny 80. let vrůstalo napětí na okupovaných palestinských teritoriích, kde začaly vznikat radikální arabské a židovské skupiny. Docházelo k mnoha násilným incidentům, což vedlo k vypuknutí tzv. první intifády, lidového palestinského povstání, které bylo ukončeno v roce 1993 v souvislosti s podepsáním dohod v Oslu.³⁷

Vznikem EPS se ES začaly angažovat v konfliktu nikoli pouze bilaterálními aktivitami svých členů, nýbrž jako celek. O důležitosti konfliktu a potažmo celého regionu svědčí i fakt, že BVMP byl jednou z těchto dvou oblastí, která byla

---

³⁴ GOLOVČENKOVÁ, Valerie. *Izraelsko-palestinský konflikt a jeho mezinárodně-politické souvislosti*. [online]. Valka.cz, 23. května 2010 [cit. 1. března 2012]. Dostupné na <http://www.valka.cz/clanek_13630.html>.

³⁵ Den smíření

³⁶ GOLOVČENKOVÁ: *Izraelsko-palestinský konflikt...*

³⁷ PRESSMANN, Jeremy. *A Brief History of Arab-Israeli Conflict*. [online]. 2005 [cit. 1. března 2012]. Dostupné na <<http://anacreon.clas.uconn.edu/~pressman/history.pdf>> s. 9-10.

projednávána v rámci EPS.³⁸ Základní obrysy společného postupu byly později vtěleny do Benátské deklarace z roku 1980, ve které se objevují dva fundamentální principy pro úspěšné vyřešení konfliktu, které jsou dodnes základem přístupu EU k izraelsko-palestinskému konfliktu. Prvním předpokladem je právo státu Izrael na existenci a jeho bezpečnost, druhým právo Palestinců na sebeurčení a vytvoření vlastního nezávislého státu.³⁹ Z pohledu analýzy normativních hodnot je zajímavé, že ze seznamu hodnot I. Mannerse představené v předcházející kapitole je deklarován v tomto dokumentu pouze mír.

2.2 1991 – 2008

2.2.1 1991 – 1993

- a) Madridská mírová konference, tajná jednání mezi Izraelem a Palestinou v Oslu
- b) Podepsání a vstoupení v platnost Maastrichtské smlouvy, vytvoření SZBP, identifikace Blízkého východu jako klíčové oblastí SZBP

Vztahy mezi Izraelem a Palestinou na začátku 90. let byly ovlivněny dvěma hlavními faktory. Zaprvé, válka v perském zálivu nabídla Izraeli i Palestině možnost iniciovat mírové rozhovory. Izrael redefinoval svou bezpečnostní strategii, když se izraelští představitelé začali obávat, že fyzická kontrola teritoria formou okupace už není nadále zárukou vojenské bezpečnosti a zároveň byli vystrašeni expanzivní Iráckou politikou. Na palestinské straně to byla izolace Jásira Arafata, který sice měl slíbenou podporu od Saddáma Husajna, ale kvůli porážce ve válce s USA už nemohl svému slibu dostát. V regionu už tak neexistoval stát, který by byl schopen a ochoten vyřešit palestinskou otázku. Za druhé, po konci Studené války se USA staly globální supervelmocí a zároveň nejdůležitějším sekundárním aktérem v rámci BVMP. Zahraniční intervence na BV už tak nebyly projektovány

---

³⁸ STEIN, Eric. European Political Cooperation (EPC) as a Component of the European Foreign Affairs System. *Zeitschrift für ausländische öffentliches Recht und Völkerrecht*, 1983, roč. 43, č. 43, s. 62.

³⁹ Venice Declaration [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 15. února 2012]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/mepp/docs/index_en.htm>.

na základě bipolárního soupeření, protože v průběhu 90. let měly USA v regionu výraznou dominanci.⁴⁰

ES na počátku 90. let postrádala nástroje i ochotu vytvořit vlastní strategii pro mírové jednání. EPS kvůli striktně mezivládní povaze byla vysoce neadekvátním mechanismem k vytvoření ES relevantním mezinárodním aktérem. Určující také byla vnitřní nejednota, kdy se Francie snažila prosadit vlastní iniciativu založenou na Benátské deklaraci, zatímco VB a Německo preferovaly americké snahy o řešení situace na BV. Výsledkem byla nakonec madridská konference pod dominantním vlivem USA. Zklamáním byl i samotný status ES při konferenci pouze jako pozorovatele, ačkoli jejich cílem bylo stát se plnohodnotným členem jednání. Zapojení ES do mírových rozhovorů v Madridu bylo odmítnuto jednak Američany, kteří se obávali, že další člen v jednání by situaci spíše komplikoval a také Izraelem samotným.⁴¹ Ten totiž evropským vládám stejně jako ES nedůvěřoval, protože podle něj se Evropa přiklání spíše na palestinskou stranu.⁴² Izrael také odmítal OSN jako fórum pro případné mírové rozhovory, což ES naopak velmi silně podporovaly.

2.2.2 1994 – 1995

- a) Výměna dokumentů o vzájemné uznání mezi Yitzakem Rabinem a J. Arafatem, podepsání washingtonské Deklarace principů
- b) Závazek EU finančně podporovat PA, Barcelonská konference a Barcelonská deklarace

EU se nechtěla smířit s dominantní rolí USA jako nejdůležitějšího zahraničního aktéra, a proto v polovině 90. let iniciovala a vytvořila vlastní strategii pro středomořský region. Po „normalizaci“ vztahů s východní částí Evropy přišla vhodná doba obrátit svou pozornost směrem na jih, když především jižní státy EU

---

⁴⁰ SELIM, Sayed. The European Union and the Arab-Israeli Conflict: In searching of a New Approach. In O'DONNELL, Clara M (ed). *Europe and the Middle East: Perspectives on Major Policy Issues*. Evropská Komise: Centre for European Reform, 2010, s. 20.

⁴¹ PARDO, Sharon, PETERS, Joel. *Uneasy Neighbors: Israel and the European Union*. New York: Lexington Books, 2010, s. 9.

⁴² FAWCETT, Louise. *International Relations of the Middle East*. Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 322-323.

tlačily na vytvoření koherentní strategie vůči středomořskému a blízkovýchodnímu regionu. Dlouhodobé cíle EU v oblasti se dají shrnout do čtyř bodů:⁴³

1. Podpora demokratických hodnot jako nástroje k eliminaci konfliktů
2. Ekonomická podpora s důrazem na tržní mechanismy jako nástroje na zvýšení životní úrovně
3. Podpora vzniku institucí, které by měly zabránit případným konfliktům
4. Široký mezikulturní dialog zahrnující několik úrovní: politiku, ekonomiku a sociální interakci

Důležitým mezníkem se stala Barcelonská konference z listopadu 1995, na jejímž základě vzniklo partnerství mezi 15 státy EU a 12 zeměmi středomořské regionu.⁴⁴ BP sice byla iniciativa konstruována nezávisle na BVMP, ale měla k němu fungovat paralelně jako fórum, kde se budou setkávat a diskutovat zástupci zainteresovaných stran. Tato formální separace však nemohla zastřít fakt, že spor mezi Izraelem a Palestinou se často přenášel na jednání, a že jakýkoli významný posun ve spolupráci se všemi signatářskými zeměmi Středomoří byl závislý na úspěchu mírových rozhovorů.⁴⁵

Mimo multilaterální spolupráci se EU snažila svou důležitost v konfliktu zvýšit prostřednictvím financování PA, když mezi lety 1994-1997 přislíbila dotovat PA více než 700 mil ECU.⁴⁶ Bombové útoky v Tel Avivu a také zavraždění izraelského premiéra Y. Rabina židovskými extrémisty⁴⁷ však představovali pro pokračování mírových jednání zásadní ránu a po nadějném začátku 90. let se řešení konfliktu opět dostalo do slepé uličky.

---

⁴³ MUSU, Constanza. *European Union Policy towards Arab-Israeli Peace Process: The Quicksands of Politics*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2010, s. 56.

⁴⁴ Signatáři za středomořský region byly následující státy: Alžírsko, Kypr, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Malta, Maroko, Sýrie, Tunisko, Turecko a Palestinská autorita.

⁴⁵ HAVLOVÁ, Radka. Evropská unie a Středomořský prostor: Vliv izraelsko-palestinského konfliktu na dynamiku spolupráce Evropské unie a Středomoří. *Současná Evropa*, 2010, s. 83

⁴⁶ BUREŠ, Jaroslav. *Evropská unie a blízkovýchodní mírový proces*. [online]. euractiv.sk, 9. prosince 2004 [cit. 27. února 2012]. Dostupné na: <<http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/analiza/evropska-unie-a-blizkovychodni-mirovy-proces>>.

⁴⁷ MUSU: *European Union Policy...*, s. 58.

2.2.3 1996 – 1999

- a) Vláda premiéra Benjamina Netanjahua⁴⁸, pokračující patová situace
- b) Vytvoření postu zvláštního velvyslance při BVMP, reforma druhého pilíře SZBP Amsterodamskou smlouvou

V této fázi se politika EU stala aktivnější ve snaze přímo ovlivňovat události prostřednictvím vlastních iniciativ. Ve vztahu k PA EU posílila svůj vliv prostřednictvím politické a finanční spoluúčasti v přípravě, koordinaci a monitorování voleb, které se v PA konaly v roce 1996. Přesto nelze jednoznačně říct, že by EU přistupovala k regionu koherentně a jednohlasně. Především Francie jednala nezávisle na SZBP, když se bez souhlasu ostatních členských zemí výrazně angažovala při krizi mezi Izraelem a Libanonem. Tyto aktivity přinesly Francouzům křeslo v komisi, která měla dohlížet na příměří mezi znesvářenými státy, což se neobešlo bez kritiky zbylých členů EU.⁴⁹ Na druhé straně tato neshoda vedla k hlubší a širší debatě o evropském potenciálu při BVMP a také k jejím rostoucím diplomatickým aktivitám v oblasti.

Nejviditelnějším výsledkem EU na zvýšení své role v regionu bylo jmenování zvláštního velvyslance Miguela Angela Moratina. Cílem jeho jmenování byla snaha o větší koordinaci politik jednotlivých členských států, snížení nekonzistentního přístupu vyplývajícího z rotačního prezidentství a také potřeba mít v oblasti svého člověka, který má pevně definovaný mandát. Spolu s Amsterodamskou reformou zakládajících smluv, jejímž výsledkem bylo i jmenování Javieru Solany jako Vysokého představitele SZBP⁵⁰, provedla EU institucionální krok směrem k více koherentní zahraniční politice.

---

⁴⁸ Benjamin Netanyahu je považován za premiéra, který v druhé polovině 90. let „přispěl více než kterýkoli jiný izraelský lídr ke krachu mírového procesu.“ ECONOMIST. *Israel Iran and America: Masters of their Fate?* [online]. economist.com, 6. března 2012 [cit. 24. února 2012]. Dostupné na: <<http://www.economist.com/blogs/democracyinamerica/2012/03/israel-iran-and-america?fsrc=scn/fb/wl/bl/auschwitzcomplex>>.

⁴⁹ MUSU: *European Union Policy...*, s. 59-60.

⁵⁰ SHLAIM, Avi. *Europe and the Israeli-Palestinian Conflict*. [online]. Oxford University, únor 2005 [cit. 12. března 2012]. Dostupné na: <<http://users.ox.ac.uk/~ssfc0005/Europe%20and%20the%20Israeli-Palestinian%20Conflict.pdf>>.

2.2.4 2000 – 2002

- a) Neúspěšná jednání v Camp Davidu, druhá intifáda, teroristické útoky na New York z 11. září 2001
- b) Společná strategie pro Středomořský region, EU jako člen tzv. Kvartetu

Kolem roku 2000 mnoho arabských zemí volalo po větším zapojení EU do BVMP, protože věřily, že Evropa je schopná vyvažovat americkou politiku, která je v muslimském světě chápána jako silně proizraelská. V červnu roku 2000 skutečně vznikla na základě Amsterodamské reformy společná strategie pro BV. Situace však byla určována událostmi, na které EU neměla přímý vliv. Neúspěšná jednání v Camp Davidu iniciované americkým prezidentem Bille Clintonem, jehož se za Izrael zúčastnil premiér Ehud Barak a prezident PA J. Arafat, vedla k druhé intifádě a ochlazení izraelsko-palestinských vztahů. Po sérii teroristických útoků podnikl Izrael protiofenzivu, jejíž cílem byla i palestinská infrastruktura, která byla z velké části dotována EU.⁵¹ Velmi důležitým mezníkem byly teroristické útoky na USA v září 2001. Ačkoli bezprecedentní útok na americkou půdu a civilní obyvatelstvo nesouvisí přímo s BVMP, reakce Američanů a následující invaze do Iráku a Afghánistánu zásadně ovlivnily přístup Západu k radikálnímu islamismu, který je mezi Palestinci také rozšířen. Samotná EU ve vztahu ke Středomoří reagovala posílením dialogu o bezpečnosti a prevenci terorismu, což v důsledku vedlo k odsunutí prosazování normativních hodnot na vedlejší kolej. Navíc, neúspěšná jednání v Camp Davidu negativně ovlivnily samotný BP, když se zástupci Libanonu a Sýrie odmítli účastnit čtvrté konference ministrů zahraničí v Marseille.⁵² EU se tak nepodařilo prosadit podepsání Charty míru a stability pro středomořské a arabské země, který měl představovat další odrazový můstek k politickému a ekonomickému vývoji v regionu.

Přes všechny negativní události však v dubnu 2002 mírně vzrostl optimismu, když vznikl tzv. Kvartet, jehož členy se stali USA, EU, Rusko a OSN. Jeho cílem bylo dosáhnout mírového uspořádání založeného na spravedlivém

---

⁵¹ FELTON, John. *The Contemporary Middle East: A Document History*. Washington: CQ Press, 2008, s. 276-281.

⁵² BOURIS, Dimitris. The Limits of Normative Power Europe: Evaluating the Third Pillar of the Euro-Mediterranean Partnership. *Political Perspectives*, 2011, roč. 5, č. 2, s. 91

řešení konfliktu, zajištění bezpečnosti pro Izrael a PA a v neposlední řadě zlepšit humanitární situaci Palestinců. Agenda Kvartetu částečně vycházela z madridské konference z roku 1991 a bylo také zřetelně vysloveno, že jediným možným řešením je vytvoření dvou nezávislých států. Pro EU byl Kvartet důležitý ze tří důvodů:⁵³

1. Multilaterální platforma řešení konfliktu za účasti OSN
2. Možnost více ovlivňovat americkou politiku
3. Posílení vlastního vlivu v regionu

EU proto vkládala do činnosti Kvartetu velké naděje, protože v něm viděla nástroj, který dlouhodobě odpovídal evropskému přístupu k vyřešení konfliktu.

2.2.5. 2003 – 2005

- a) Mahmud Abbás prvním palestinským premiérem, stažení Izraele z Gazy
- b) Cestovní mapa, roztržka mezi USA a některými členy EU kvůli invazi do Iráku, zahraniční mise EUBAM

V dubnu roku 2003 po zvolení M. Abbáse první palestinským premiérem byla Kvartetem prezentována tzv. Cestovní mapa, což byl dokument obsahující mírové řešení sestávající ze tří fází. Na podobu Cestovní mapy měla EU výrazný vliv, když jejím základem byl plán německého ministra zahraničí Joschky Fischera. V dokumentu byla prezentována série kroků, které musí podniknout obě strany, aby bylo dosaženo mírového uspořádání. Ačkoli plán Cestovní mapy a celá konstrukce Kvartetu EU vyhovovala a umožňovala posílit svou pozici v oblasti, tak minimálně okamžitý vliv nového multilaterálního přístupu k řešení konfliktu byl sporný.⁵⁴ Vytvoření Kvartetu sice lze sice vnímat jako příležitost zapojení nových aktérů do mírového procesu, což podtrhovalo důležitost vyřešení konfliktu pro celé mezinárodní společenství, samotný plán Cestovní mapy však byl v praxi velmi těžko aplikovatelný. Hlavním problémem bylo, že kroky k dosažení míru byly vytvořeny Kvartetem, ovšem jejich implementace pak závisela na bilaterálních

---

⁵³ MOCKLI, Daniele. The Middle East Conflict, Transatlantic Ties and Quartet. In In AYMAT, Esra B. (ed). *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict*. Paříž: Institut for Security Studies, 2010, s. 67.

⁵⁴ MOCKLI: The Middle East Conflict..., s. 67.

izraelsko-palestinských jednáních.⁵⁵ Navíc, při americké invazi do Iráku došlo k zásadnímu rozkolu mezi „starou a novou Evropou.“ Státy vedené tandemem Francie a Německa důrazně kritizovaly americkou zahraniční politiku, která podnikla útok na režim S. Husajna bez mandátu OSN. Na druhé straně koalice států vedená Velkou Británií podporovala americkou politiku včetně nasazení svých vlastních vojenských sil. Ve vztahu ke Kvartetu se objevily obavy, jestli se unilaterální americká politika v boji proti terorismu nepřenese i na BVMP. V deklaratorní rovině však Bushova administrativa prosazovala multilaterální přístup k řešení izraelsko-palestinského konfliktu i z důvodu, že cíle USA i EU byly v základě stejné: dosažení míru a vytvoření dvou nezávislých států.⁵⁶

Po stažení Izraele z Gazy se EU naskytla unikátní příležitost, jak zvýšit svůj vliv regionu. Mise EUBAM (European Union Border Assistance Mission) měla za cíl monitorovat pohyb na hraničním přechodu v Rafahu mezi Gazou a Egyptem. Tato operace byla svou povahou bezprecedentní, protože poprvé Izrael souhlasil s přítomností evropských jednotek v oblasti, která je z pohledu jeho bezpečnosti velmi důležitá.⁵⁷ Byl tak potvrzen trend zvyšující se důležitosti EU v konfliktu a také zlepšujících se vztahů s Izraelem.

2.2.6 2006 – 2008

- a) Vítězství Hamásu ve volbách, společná vláda Fatáhu a Hamásu, izraelská operace v Gaze
- b) Pozastavení přímé finanční pomoci PA, EUPOL COPS, vznik Unie pro Středomoří

V roce 2006 vyhrál palestinské parlamentní volby Hamás, který byl na seznamu EU i USA veden jako teroristická organizace. EU se tak dostala do velmi složité situace, kdy se musela rozhodnout, za jakých okolností bude dále financovat PA. Nakonec byla dohodnuta ekonomická asistence prostřednictvím Dočasného mezinárodního mechanismu (TIM - Temporary International

---

⁵⁵ MUSU: *European Union Policy...*, s. 72.

⁵⁶ WITTES, Tamara C., YOUNGS, Richard. Europe, the United States and Middle Eastern Democracy: Repeating the Breach. *The Saban Center for Middle East Policy*, č. 19, 2009, s. 4.

⁵⁷ PARDO, PETERS: *Uneasy Neighbors...*, s. 72.

Mechanism),⁵⁸ když finanční prostředky byly adresovány přímo příjemcům, aby neohrozil kolaps PA, a zároveň aby se Hamás nestal distributorem unijních peněz.

Vítězství Hamásu zároveň způsobilo rozkol v rámci Kvartetu. Největším problémem z pohledu aplikace Cestovní mapy nebyla jen jeho teroristická aktivita, ale postoj, kdy Hamás neuznával právo na existenci izraelského státu. EU a zejména USA proto odmítaly oficiálně s Hamásem jednat, zatímco Rusko pozvalo jeho představitele na oficiální návštěvu do Moskvy. Mezi oběma přístupy stála OSN, když na jedné straně žádala Hamás o pozastavení teroristických aktivit a uznání izraelského státu, na straně druhé však nepovažovala jeho diplomatickou izolaci za řešení.⁵⁹

Ještě před palestinskými volbami spustila EU další misi d názvem EUPOL COPPS (European Union Coordinating Office for Palestinian Police Support & Palestinian Civil Police Development Programme), která měla pomoci vytvořit v PA akceschopné bezpečnostní a policejní složky. Tyto aktivity však byly výrazně poznamenány vítězstvím Hamásu a až do roku 2007, kdy po vzájemném konfliktu vnikla vláda složená ze zástupců Hamásu i Fatáhu, operace nezaznamenala žádné výraznější úspěchy.⁶⁰ Další rozkol, tentokrát už v samotné EU, představoval izraelská operace v Gaze v roce 2008. Zatímco Francie výrazně kritizovala izraelskou ofenzívu,⁶¹ v rámci ministrů zahraniční v době českého předsednictví byla naopak zdůrazněna role Hamásu jako hlavního eskalátora konfliktu a považovalo jednání Izraele za legitimní defenzivní akci.

Ke konci Bushova volebního období se upozadil také Kvartet. Jak už se pomalu stává tradicí americké zahraniční politiky, tak prezidentí na konci svého mandátu chtějí přispět k vyřešení izraelsko-palestinského konfliktu, a nejinak tomu bylo i u G. W. Bushe. Spoléhal se především na vlastní americké kapacity a multilaterální platformu Kvartetu nepoužíval.⁶² Ve stejné době byla nastartována

---

⁵⁸ EU CENTER OF NORTH CAROLINA. *EU's Role in the Palestinian-Israeli Conflict*. [online]. University of North Carolina, 6. března 2012 [cit. 4. března 2012]. Dostupné na <http://www.unc.edu/depts/europe/business_media/mediabriefs/Brief6-0803-palestinian-israeli-conflict.pdf> , s. 4.

⁵⁹ MUSU: *European Union Policy...*, s. 77.

⁶⁰ ASSEBURG, Muriel. EU Crisis Management in the Arab-Israeli Conflict. In In AYMAT, Esra B. (ed). *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict*. Paříž: Institut for Security Studies, 2010, s. 78 – 79.

⁶¹ MUSU: *European Union Policy...*, s. 78.

⁶² MOCKLI: *The Middle East Conflict...*, s. 65.

UPS, která měla pokračovat v započatém BP z poloviny 90. let a prohloubit do té doby ne příliš úspěšnou spolupráci EU a zemí středomořského regionu.

3 ŠÍŘENÍ ETICKÝCH HODNOT A PRINCIPŮ V RÁMCI IZRAELSKO-PALESTINSKÉHO KONFLIKTU

Prosazování etických hodnot se stalo důležitou součástí vztahů ES/EU se třetími zeměmi v průběhu 90. let.⁶³ Ačkoli principy demokracie, vlády zákona, sociální spravedlnosti a respektu k lidským právům byly poprvé explicitně zmíněny v Kodaňské deklaraci z roku 1973, součástí primárního práva se staly až o dvacet let později díky Maastrichtské smlouvě. V tomto dokumentu byly poprvé zřetelně stanoveny zahraničněpolitické cíle EU, které se týkaly posilování mezinárodní bezpečnosti, propagování demokratických hodnot, vlády zákona, respektu k lidským právům a základním svobodám.⁶⁴ Podle argumentace I. Mannerse, pro EU jako entitu vytvořenou elitami jsou zakládající smlouvy a hodnoty v nich vtělené velmi důležité pro vytváření její mezinárodní identity,⁶⁵ proto tyto dokumenty ovlivňují její chování v rámci zahraniční politiky.

V průběhu následující dekády byly etické hodnoty inkorporovány do unijních strategií k východním a jižním sousedním regionům. V praxi se nově nastavená politika promítla například do celosvětové kampaně za zrušení trestu smrti a boji proti rasismu, ale také posíláním volebních pozorovatelských misí.⁶⁶ Legitimizace prosazování etických hodnot v zahraniční politice také pochází z celkové atmosféry mezinárodního společenství v průběhu 80. let a zejména pak po Studené válce, kdy se pojmy jako demokracie a lidská práva staly součástí politického diskursu. Existuje totiž přímá souvislost mezi těmito hodnotami na jedné straně a prevencí konfliktů či vytváření stability na straně druhé.⁶⁷ Univerzální interpretace lidských práv vtělených do mezinárodního práva poskytují výrazný stimul pro EU podporovat tyto hodnoty ve třetích zemích.

---

⁶³ Důležitou iniciativou byla Lucemburská deklarace z roku 1991 Evropské rady, která se týkala demokracie a lidských práv. V ní se členské státy usnesly, že nemůže být považováno za interferenci do vnitřních záležitostí států, pokud se jedná o lidsko-právní a demokratické otázky a zároveň jmenovala tyto hodnoty jako legitimní součást dialogu se třetími zeměmi.

⁶⁴ Článek J1 SEU. Treaty of European Union [online]. Oficiální stránky EU pro evropské právo Eur-Lex, [cit. 15. února 2012].

Dostupné na <<http://eurlex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>>.

⁶⁵ MANNERS: *Normative Power Europe...*, s. 240.

⁶⁶ BALFOUR, Rosa. Principles of Democracy and Human Rights. In LUCARELLI, Sonia, MANNERS, Ian (eds). *Values and Principles in European Union Foreign Policy*. Oxon: Routledge, 2006, s. 116.

⁶⁷ Tamtéž, s. 117

Podpora normativních hodnot může spadat do sféry různých vnějších aktivit EU. Hlavní politické a diplomatické nástroje k vytváření nátlaku na třetí země jsou poměrně široké. Jedná se o příslib členství, asociační dohody, dialog v rámci bilaterálních či multilaterálních iniciativ, podpora členství v jiné mezinárodní organizaci a v neposlední řadě také ekonomická a technická pomoc. V případě nedodržování lidsko-právních a jiných demokratických standardů má EU možnost použít i negativní nástroje. V polovině 90. let byla do asociačních dohod inkorporována lidsko-právní klauzule, která umožňovala jednostranné vypovězení takové dohody, pokud by třetí strana porušovala demokratické a jiné principy.⁶⁸ V případě Izraele a Palestiny, jak bude uvedeno níže, nebyla tato klauzule nikdy použita, ačkoli se obě strany systematicky a opakovaně dopouštěly prohřešků vůči etickým hodnotám.

3.1. Multilaterální platformy pro šíření etických hodnot a principů

3.1.1 Barcelonský proces

Hlavním cílem angažovanosti EU ve středomořském regionu je dosažení stability, což je jakýmsi zastřešujícím zájem, od kterého jsou následně odvozeny zájmy partikulární. Jmenovitě se jedná o energetickou bezpečnost, vymýcení politicky motivovaného násilí a v neposlední řadě také kontrola migrace.⁶⁹ Navíc, mnohé evropské státy cítí historickou odpovědnost za své bývalé kolonie a důležitým faktorem je také náboženství, protože se v této oblasti potkávají a často také střetávají tři nejvýznamnější monoteistická náboženství.

První polovina 90. let se nesla v optimistické atmosféře zlepšující se vyhlídky izraelsko-palestinského konfliktu, což představovalo jeden z impulsů k prosazení BD. Podle její preambule je BVMP na BP separátní, ovšem obě iniciativy by se měly vzájemně doplňovat, když BP měl představovat zastřešující rámec pro mírový proces, kde by se aktéři konfliktu měli setkávat a diskutovat i nad jinými tématy, než jen bezpečnostní aspekty jejich vzájemných vztahů. BD

---

⁶⁸ BALFOUR: Principles of Democracy..., s. 118.

⁶⁹ HAVLOVÁ: Evropská unie a Středomořský prostor..., s. 85.

obsahuje tři základní cíle, které mají politickou, ekonomickou a kulturně-sociální dimenzi:⁷⁰

1. Partnerství v oblasti politiky a bezpečnosti: Euro-středomořská oblast míru s respektem k demokracii a lidským právům.
2. Ekonomické partnerství: volný obchod mezi EU a středomořskými státy a mezi středomořskými státy vzájemně, včetně finanční podpory ze strany EU.
3. Partnerství v sociální a kulturní oblasti: rozvoj lidských zdrojů a vzájemné porozumění mezi kulturami.

Nejdůležitějšími cíli z pohledu šíření normativních hodnot je politické a partnerství a dialog, které jsou postaveny na vytvoření oblasti míru a stability, demokracie a lidských práv. Každý z účastníků je vázán principy Charty OSN a Deklarace lidských práv a svobod.⁷¹ Velmi zajímavým aspektem je, že na rozdíl od iniciativ ve střední a východní Evropě uplatňuje EU vůči středomořským zemím kulturní relativismus, čímž EU respektuje zvyklosti a tradice muslimských zemí.⁷² I proto nepatřila lidsko-právní agenda při setkávání ministrů zahraničních věcí zúčastněných zemí k nejdiskutovanějším tématům, protože tyto otázky jsou pro mnoho zemí v regionu velmi citlivé. Jako jeden z největších problémů BP Komise považovala malý důraz na šíření normativních hodnot, což uvedla ve své zprávě z roku 2000.⁷³ Na základě této zprávy bylo přijato množství iniciativ k posílení dialogu o normativních hodnotách se středomořskými partnery, ovšem po teroristických útocích na New York se prosazování etických hodnot Unie dostalo do schizofrenní situace. EU začala více akcentovat bezpečnostní rozměr vzájemných vztahů a opakovaně upozorňovala na náboženský radikalismus, což mnozí kritizovali, protože tak byla zaměňována normativní dimenze vztahů s bezpečností.⁷⁴ EU se tak sice snažila bojovat proti terorismu, ovšem na druhé

---

⁷⁰ HAVLOVÁ: Evropská unie a Středomořský prostor..., s. 85.

⁷¹ BOURIS: The Limits of Normative..., s. 89.

⁷² BALFOUR: Principles of Democracy..., s. 124

⁷³ Reinventing the Barcelona Process [online]. Summaries od European Legislation, Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 27. února 2012]. Dostupné na http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/r15003_en.htm

⁷⁴ KHALIQ: *Ethical Dimension of the Foreign...*, s. 294.

straně hrozilo nebezpečí, že některé režimy ve Středomoří tuto rétoriku využijí v potlačování opozice.

Prosazování hodnot v rámci multilaterální platformy BP je obtížné kvůli vysoce nestabilní situaci v regionu. Mnoho autorů zabývajících se politikou EU vůči Středomoří argumentuje, že především izraelsko-palestinský konflikt ochromuje nejen politicko-bezpečnostní dimenzi vztahů⁷⁵, ale i tu ekonomickou, což si uvědomuje i samotná EU. Podle vize EU měl BP poskytnout platformu pro vytvoření politické stability a ekonomického růstu, kdy úspěšné dokončení mírových rozhovorů mezi Izraelem a Palestinou bylo chápáno jako zlom, od kterého se bude odvíjet dlouhodobá prosperita regionu.⁷⁶ Formální separace BVMP a BP však nemohla zastřít fakt, že obě dimenze vztahů jsou natolik propojeny, že úsilí EU pokračovat v politické, ekonomické a kulturně-sociální oblasti spolupráce nezávisle na izraelsko-palestinském konfliktu bylo iluzorní.

S podobnými potížemi se potýká i nejnovější multilaterální iniciativa v EU, UPS. Ačkoli jsou v její deklaraci zahrnuty všechny normativní hodnoty, jejich reálná šíření a prosazování je problematické ze dvou důvodů. Za prvé, pohledem na výčet šesti prioritních zájmů UPS⁷⁷ dojdeme k přesvědčení, jako by EU rezignovala na šíření etických norem, protože stanovené cíle se věnují energetické a ekologické problematice. Za druhé, UPS představuje hlavně nástroj Francie k posílení svého vlivu v oblasti. Původní francouzské návrhy dokonce nepočítaly se zapojením všech zemí EU do projektu⁷⁸, což se nelíbilo Komisi a zejména Německu, protože se obávali nejen dominantního francouzského postavení ve Středomoří, ale také fragmentace společné zahraniční politiky. Navíc, generální tajemník organizace byl zvolen až v roce 2010⁷⁹, což také nesevředly svědčí o efektivnosti nové multilaterální platformy pro středomořský region.

---

⁷⁵ HAVLOVÁ: *Evropská unie a Středomořský prostor...*, s. 83

⁷⁶ MUSU: *European Union Policy...*, s. 57.

⁷⁷ 1. Snížení znečištění Středozemního moře 2. Vybudování námořních a pozemních dálnic 3. Ochrana civilního obyvatelstva při katastrofách 4. Podpora alternativních zdrojů energie 5. Založení Euro-středomořské univerzity ve Slovinsku a podpora výměnných studentských pobytů 6. Vytvoření vědeckého společenství a podpora obchodu

⁷⁸ Původního plánu s názvem Středozemní Unie se ze států EU měly účastnit pouze Francie, Itálie, Kypr, Malta, Portugalsko, Řecko a Španělsko

⁷⁹ Stal se jím Ahmed Masade z Jordánska

3.1.2 Cestovní mapa

Jestliže multilaterální platformy EU mají představovat pokus o vytvoření oblasti míru a prosperity v dlouhodobém horizontu, tak primárním cílem Cestovní mapy bylo přinést rozhodný krok k okamžitému mírovému uspořádání mezi Izraelem a Palestinou. Podle plánu mělo být už na konci roku 2005 dosaženo trvalého míru s životaschopným palestinským státem. Plán Cestovní mapy byl rozdělen do tří dílčích fází:⁸⁰

1. Do konce května 2003 mělo být ukončeno veškeré násilí. Palestinská strana musí jednoznačně uznat právo státu Izrael na existenci a ukončit jakékoli násilné aktivity vůči židovskému státu a zároveň se všechny palestinské instituce vyvarují podněcování nenávisti vůči Izraeli. Izrael naopak musí zaručit, že dvoustátní řešení je jedinou možnou cestou trvalému míru. Stejně jako Palestinci, se i Izrael musí vzdát veškerých násilných akcí.
2. Druhá fáze byla naplánována od června do prosince roku 2003. V tomto tranzičním období měl být vytvořen provizorní palestinský stát s dočasnými hranicemi a vlastní novou ústavou, stejně jako měl být normalizován život běžných Palestinců.
3. Třetí fáze měla být ukončena na konci roku 2005 stejně jako celý izraelsko-palestinský konflikt. Konkrétními cíli bylo vytvoření trvalých palestinských hranic, vyřešení statutu města Jeruzaléma a zajištění mezinárodního uznání obou států. Měly existovat také plně stabilizované palestinské instituce a zajištěny efektivně fungující bezpečnostní složky.

Ambiciózní cíl Cestovní mapy však nebyl naplněn, protože události přímo v regionu opět nevytvořily vhodné podmínky pro její implementaci. Na druhé straně díky Cestovní mapě a Kvartetu obecně EU posílala svou roli v rámci BVMP. To jí umožnilo nejen angažovat se přímo v regionu prostřednictvím mise EUBAM, ale také vylepšit vztahy s Izraelem. V neposlední řadě EU tím, že participovala na návrhu mírového řešení, posílila svůj potencionální vliv na americké aktivity

---

⁸⁰ Roadmap Plan [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 20. února 2012]. Dostupné na http://eeas.europa.eu/mepp/docs/index_en.htm

v regionu a do značné míry také utlumila spory vzniklé americkým napadením Iráku.

3.2 Šíření etických hodnot a principů v rámci bilaterálního vztahu EU - Izrael

Izrael je nejvyspělejším státem v regionu s nejvyšším hrubým domácím produktem⁸¹, proto je jedinou zemí v regionu, které EU neposkytuje žádnou finanční pomoc. EU pro Izrael představuje nejdůležitějšího obchodního partnera a oba celky se spolu podílí na řadě společných projektů v oblasti ekonomiky, vědy a výzkumu, když se tyto vzájemné vztahy se rozvíjejí především na základě Asociační dohody podepsané v roce 1995 s účinností od roku 2000.⁸² Izrael dále pojí s Evropou kulturní a historické vazby. Po dlouhá staletí žili Židé na území starého kontinentu, ovšem vzájemné soužití náboženské menšiny s ostatními evropskými národy nebylo bezproblémové. Středověké pogromy a celková nenávisť křesťanského světa vůči vyznavačům judaismu přerostla v období vytváření moderních evropských národů v 19. století v antisemitismus a vyvrcholila v průběhu 30. a 40. let v nacistickém Německu bezprecedentním rasismem, kvůli němuž zemřelo především v koncentračních a vyhlazovacích táborech na šest miliónů Židů. Proto je zcela pochopitelné, že Židé po druhé světové válce neměli zájem na setrvání v Evropě. Na tomto místě je třeba si uvědomit, že antisemitismus nebyl přítomen pouze v Německu, byť zde dosáhl hrůzných rozměrů, ale jeho projevy byly v různé míře rozšířeny po celé Evropě. Události první poloviny 20. století se proto promítají do zahraniční politiky vůči Izraeli v mnoha zemích EU.

Z pohledu šíření normativních hodnot je však důležitější fakt, že Izrael je jediným demokratickým režimem v regionu. Podle organizace Freedom House se židovský stát podle kritérií politických práv a občanských svobod řadí ke klasickým liberálním demokraciím západního stříhu. Na druhé straně však Izrael nepodepsal

---

⁸¹ V roce 2010 byl HDP Izraele 30 200 dolarů. CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. The World Factbook: Israel. [online]. [cit.28. února 2012]. Dostupné na <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/is.html>

⁸² LEVI, Idan. *The EU Policy in the Middle East: Problematic Nature and Potential Role*. Dizertační práce, Univerzita Hamburg, 2005, s. 78.

všechny protokoly Ženevské konvence a neuznává také ani statut Mezinárodního soudního dvora, což je v případě státu, který je de facto po celou dobu své existence v permanentním válečném konfliktu s okolními zeměmi pochopitelné. Problémové je také postavení nežidovské menšiny, která tvoří asi 20% veškerého obyvatelstva, když často kritizovaným bodem je absence jakéhokoli zákona garantující menšinám rovnost.⁸³

Největší výtky však směřuje k chování izraelské vlády na okupovaných územích, kde Izrael dlouhodobě odmítá rozšířit své mezinárodněprávní závazky. Ačkoli Izrael argumentuje stažením se z Gazy v roce 2005, nemá tento akt právní význam, a proto statut okupovaných území zůstává nezměněný. Navíc, Izrael si ponechal plnou kontrolu na hranicích Gazy s Egyptem stejně jako nad jejím vzdušným prostorem a přístupem k moři.⁸⁴ Z výše zmíněného je patrné, že EU má v případě Izraele dostatek prostoru k šíření normativních hodnot.

Existuje několik případů izraelského chování, kdy mohla být vypovězena Asociační dohoda na základě porušování lidsko-právní klauzule. EU sice uznává právo Izraele na zajištění své vlastní bezpečnosti a ochranu civilních obyvatel v mezích, které stanoví mezinárodní právo, ale některé izraelské vojenské akce a iniciativy byly s mezinárodními normami v rozporu. Mezi březnem a květnem 2002 podnikly izraelské ozbrojené síly ofenzivu do uprchlického tábora v Jeninu, aby tam dopadly osoby odpovědné za útoky proti izraelským civilistům. Ačkoli se v Jeninu hledané skupiny skutečně nacházely, ofenzíva se dotkla i palestinských civilistů. Nejednalo se pouze o porušení Ženevských konvencí, ale byla také zničena infrastruktura z velké míry dotována právě EU. Na EU byl proto vyvíjen silný tlak, zvláště když ve stejné době Unie podnikala restriktivní opatření vůči Zimbabwe za porušování lidských práv, a zahraniční politika EU by byla považována za selektivní, pokud by tomu EU neučinila i v případě Izraele. EU však žádné aktivní kroky nepodnikla, Evropský parlament sice ve své rezoluci vyzval Kvartet k pozastavení prodeje zbraní Izraeli a Romano Prodi varoval, že bude vypovězena asociační dohoda⁸⁵, ke konkrétnímu kroku se však EU neodhodlala.

---

⁸³ KHALIQ: *Ethical Dimension of the Foreign...*, s. 300 – 301.

⁸⁴ Tamtéž, s. 302 - 303.

⁸⁵ Tamtéž, 316 – 319.

Dalším porušením normativních hodnot ze strany Izraele, kdy by mohla být legálně vypovězena Asociační dohoda, byla situace v roce 2006 v Gaze, konkrétně v oblasti Beit Hanoun. Při vojenské operaci bylo usmrceno mnoho civilistů a dále byly zničeny nebo poškozeny domy, školy, nemocnice, mešity, veřejné budovy, elektrárny a vodovodní potrubí. Izrael ospravedlňoval operaci snahou vymýcením ozbrojených skupin operujících v Gaze a také zastavením raketových útoků z Gazy na jižní Izrael, z nichž většina pocházela právě z Beit Hanoun. Izrael byl obviněn porušením článku 33 Ženevské konvence, a to za šíření teroru a uplatňování kolektivní viny, což bylo následně debatováno v Radě bezpečnosti. Postoj USA k incidentu nebyl překvapivý, když odmítaly návrhy o vyšetření událostí v Beit Hanoun. Nejednotná však byla pozice členských států EU, kdy Velká Británie, Dánsko a Slovensko se zdrželi při hlasování rezoluce, zatímco Francie, Itálie a Belgie byli pro.⁸⁶ Reakce EU byla stejně jako v případě událostí v roce 2002 slabá, když sice otevřeně kritizovala některé zjevné porušení mezinárodních norem, ovšem kritika a zejména absence jakékoli protiakce nebyla úměrná závažnosti porušení.

Z pohledu etických hodnot je také velmi problematická výstavba zdi oddělující Západní břeh od Izraele. Izrael zde opět argumentoval zajištěním své vlastní bezpečnosti, na druhé straně je tento akt v rozporu s Cestovní mapou a zároveň tím chrání mnohé ilegální osady, které se Izrael zavázal zrušit. V případě stavby zdi i v ostatních jmenovaných incidentech došlo k porušení mezinárodních norem, což je dostatečným důvodem k pozastavení Asociační dohody s Izraelem nebo minimálně k podniknutí kárných opatření.⁸⁷ Je téměř nepředstavitelné, že kterýkoli jiný stát by se těšil takových výhod a relativně vstřícného postoje EU jako Izrael. Židovský stát sice nelze považovat za autoritativní režim, ovšem systematické porušování mezinárodních norem, uplatňování kolektivní viny, znesnadňování poskytování humanitární pomoci a ničení infrastruktury se v případě Izraele děje pravidelně.

Jak už bylo výše naznačeno, jedinou relevantní možností EU, jak Izraeli důrazně naznačit, že jeho politika je v rozporu s deklarovanými hodnotami, je vypovězení Asociační dohody. Existuje však několik faktorů, které takové řešení velmi znesnadňuje a prakticky jej dělá nepoužitelným. Za prvé, asociační dohoda

---

⁸⁶ KHALIQ: *Ethical Dimension of the Foreign...*, s. 320 – 326.

⁸⁷ PARDO, PETERS: *Uneasy Neighbors...*, s. 18 – 20.

je založena především na ekonomické spolupráci, odkazy na šíření normativních hodnot jsou v ní minimální, a ačkoli klauzule v případě porušení lidsko-právních standardů umožňuje, v praxi je její uplatnění mnohem složitější. Za druhé, k vypovězení smlouvy je nutný souhlas všech členských států a Komise, což je v případě Izraele jen těžko představitelné. Dosáhnout shody mezi členskými státy je velmi obtížné i z důvodu kvalitní izraelské diplomacie, která má schopnosti a kontakty, takže úplný konsenzus mezi všemi členy EU je téměř nemožný. Dále, pokud by k této situaci došlo a dohoda by byla vypovězena, hrozilo by, že by Izrael přestal spolupracovat úplně, ne jen na projektech EU.⁸⁸ Už v roce 1991 Izrael neměl zájem, aby se ES stalo součástí vyjednávání týmu na madridské konferenci. Vypovězení smlouvy by EU riskovala pozici, kterou si v regionu od začátku 90. let budovala. Hrozilo by také ochlazení vztahů s USA jako tradičního a vlivného spojence, což by bylo pro mnoho zemí EU rovněž nepředstavitelné.

3.3 Šíření etických hodnot a principů v rámci bilaterálního vztahu EU – Palestina

Palestina se potýká s celou řadou problémů. Situaci komplikuje nejen velká chudoba Palestinců, kdy podle světové banky 70% domácností žilo v roce 2007 s méně než dvěma dolary na den, ale i logistické problémy při cestování mezi Gazou a Západním břehem, protože pro pohyb mezi oběma oddělenými územími je potřeba svolení Izraele. V těchto podmínkách je velmi těžko představitelné, že se etabluje svobodný demokratický stát garantující lidská práva a základní svobody. Ještě na konci na 90. let PA prakticky neznala dělbu moci, vláda zákona byla nedostatečná, novináři a opozice byli zavražďováni. Soudnictví lze považovat jen těžko za spravedlivé, v rámci palestinských teritorií je všudypřítomné politické násilí a cenzura. Ve vztahu k Izraeli je PA silně kritizována za sebevražedné bombové útoky a odpalování raket zaměřené hlavně na izraelské civilisty.⁸⁹ Není proto pochyb, že PA porušuje mezinárodní normy, na druhé straně je však třeba si uvědomit, že PA nemůže být signatářem mezinárodních dohod, protože nemá statut státu.

---

⁸⁸ KHALIQ: *Ethical Dimension of the Foreign...*, s. 440 – 441.

⁸⁹ EBERT, Friedrich. *Defending Human Rights in the Occupied Palestinian Territory: Challenges and Opportunities*. Jerusalem: FE Foundation, 2007, s. 5 – 7.

Pro EU tak PA představuje široký prostor, do kterého může šířit normativní hodnoty. Proto je její angažovanost mnohem komplexnější než v Izraeli, důvodem je také chybějící infrastruktura a nutnost budovat nové instituce.⁹⁰ EU hraje významnou úlohu při poskytování finanční pomoci PA. Hlavním cílem je zejména podpora vyváženého ekonomického a sociálního rozvoje, postupná liberalizace obchodu mezi EU a PA a podpora spolupráce mezi EU a PA s cílem vytvořit oblast politické a ekonomické stability v regionu Blízkého východu.

Už v Benátské deklaraci bylo vyjádřeno právo Palestinců na sebeurčení a také požadavek na zahrnutí OOP do mírových jednání. V průběhu 90. let podpora PA ze strany EU sílila, když kvalitativním posunem ve vzájemné spolupráci bylo podepsání Prozatímní asociační dohody mezi EU a OOP, která reprezentuje jedinou rozvojovou spolupráci s nestátní entitou. Unie se v ní zavázala vytvořit s Gazou a Západním břehem zónu volného obchodu, ovšem z politických důvodů to nebylo a v dohledné době ani nebude možné.⁹¹ Zároveň byla ekonomická podpora PA podmíněna respektováním demokratických a lidsko-právních zásad. EU měla rovněž pozitivní vztah k J. Arafatovi a Fatáhu, ačkoli ještě na počátku 90. let byli mezinárodním společenstvím, zejména Západem, považováni za teroristy. EU si však byla vědoma, že jedině zapojením J. Arafata do mírových rozhovorů existuje šance na vyřešení konfliktu.⁹² Navíc, J. Arafat postupně ukončoval jakoukoli podporu násilným aktivitám, což z něj na rozdíl od Hamásu nebo islámského džihádu dělalo jediného možného partnera pro vyjednávání.

V roce 1997 zavedla EU Asistenční program pro boj proti terorismu v PA, jehož cílem bylo vytvořit vyšetřovací úřad s dostatečnými forenzními kapacitami a vysoce trénovaným personálem. O téměř 10 let později EU schválila misi EUPOL COPS, která ovšem kvůli vítězství Hamásu nemohla být úspěšná. Zahraniční mise jsou na jedné straně jistě kvalitativním skokem směrem k posílení role EU i v bezpečnostní dimenzi konfliktu, na straně druhé však jsou však považovány za neúspěšné i důsledkem událostí a faktorů, které EU nemůže sama o sobě ovlivnit. Zahraniční misi EUBAM limitoval nejenomezený mandát, kdy měla v podstatě jen

---

⁹⁰ EVERTS, Steven. *The Eu and the Middle East: A call for Action*. Center for European Reform, 2003, s. 34.

⁹¹ BERTRAND-SANZ, Agnes. The Conflict and the EU's Assistance to the Palestinians. In AYMAT, Esra B. (ed). *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict*. Paříž: Institute for Security Studies, 2010, s. 48.

⁹² PACE, Michelle. The End of EU Democracy Promotion nad of the Two-State Solution? In AYMAT, Esra B. (ed). *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict*. Paříž: Institute for Security Studies, 2010, s.89.

status pozorovatele bez možnosti vynucovacích mechanismů, ale také vůlí Izraele, kdy se rozhodne hranice mezi Gazou a Egyptem zpřístupnit.⁹³ Kredibilita EU jako hráče se schopností interferovat do bezpečnostních aspektů konfliktu tak příliš nevzrostla.

Naopak v podpoře reforem a budování nových institucí se kolem roku 2000 zdálo, že by EU mohla být úspěšná, protože má z vnějších aktérů konfliktu největší vliv a kapacity na zavádění a podporu demokratických změn. Sjednáním Akčního plánu dala PA zřetelně najevo, že palestinské úsilí vydat se směrem k demokratickému státu respektující lidská práva a svobody bude odměněno ekonomickými dohodami a pokračující finanční spoluúčastí na celkovém chodu PA. Zároveň EU pečlivě sledovala toky svých peněz a nezjistila ani jeden případ, kdy by byly zneužity pro teroristické a jiné násilné aktivity. Ovšem kvůli specifické situaci v PA se zavádění demokratických reforem potýká s řadou problémů. Za prvé, PA jako nestátní aktér nemá dostatečné kapacity k zavádění nezbytných kroků směrem ke standardnímu demokratickému státu. Za druhé, podmíněnost demokratických reforem finanční pomocí sice mohla působit na vládu, ale hlavní aktéři politické nestability, teroristické organizace, stály mimo tento proces. V neposlední řadě se EU dopustila řady chyb a nedůsledností, kdy například po uvedení zákona o nezávislosti soudnictví Komise polevila v nátlaku na další reformy, ačkoli byly z dlouhodobé perspektivy rovněž nezbytné.⁹⁴ Největší selhání však přišlo až v roce 2006, kdy parlamentní volby vyhrál Hamás.

3.3.1 Reakce EU na vítězství Hamásu

Parlamentní volby v PA v roce 2006 se konaly podle nového volebního zákona, kdy polovina zástupců byla vybírána poměrným systémem a druhá polovina většinovým. Vítězství Hamásu bylo poměrně překvapivé, protože dlouhodobě bojkotoval volby včetně té prezidentské z roku 2005. Paradoxem celé situace je skutečnost, že k vítězství Hamásu významnou měrou dopomohl nový volební zákon, který byl před volbami změněn právě na doporučení EU.⁹⁵

Členové Kvartetu původně nechtěli do voleb vůbec zasahovat, aby tak nebylo ovlivňováno svobodné rozhodování Palestinců, ale na konci roku 2005, kdy

---

⁹³ ASSEBURG, Muriel. *EU Crisis Management...*, s. 78 – 81.

⁹⁴ TOCCI: *The EU and Conflict...*, s. 120 – 121.

⁹⁵ KHALIQ: *Ethical Dimension of the Foreign...*, s. 370.

již byl Hamás jednoznačným favoritem voleb, se Kvartet nechal slyšet, že do vedení PA se nemůže dostat organizace, která odmítá právo státu Izrael na existenci a otevřeně podporuje a praktikuje teroristické a jiné násilné akce. Kvartet dokonce tlačil na prezidenta M. Abbáse, aby byl Hamás vyloučen z voleb a hrozil, že nebude podporovat žádnou vládu, ve které by byl byt' jediný člen Hamásu. Těsně před volbami J. Solana za EU prohlásil, že vítězství teroristické organizace by vedlo k zastavení finančních toků do PA.⁹⁶ Po vytvoření vlády vedené Hamásem EU čelila velkému dilematu, jestli ostrou rétoriku a výhružky o zastavení finanční pomoci realizovat. Nakonec EU přeměrovala ekonomickou podporu od přímého financování palestinské vlády do tzv. Dočasného mezinárodního mechanismu. Úplné zastavení přísunu peněz do PA nebylo možné z několika důvodů:⁹⁷

1. EU podporuje vytváření palestinských institucí a budování infrastruktury tak, aby v případě vzniku samostatného palestinského státu již byly položeny základní předpoklady pro životaschopnou entitu. Pokud by EU zastavila finanční pomoc, nejen že by hrozil krach PA, ale EU by popřela jeden ze svých základních přístupů k řešení konfliktu.
2. EU nadále musela poskytovat finanční prostředky nejen z důvodu urgentní humanitární situace, ale také aby nebyla nařčena z trestání palestinského lidu za své svobodné rozhodnutí. Navíc, pokračující nebo dokonce prohlubující se chudoba by byla příznivějším prostředím pro radikalizaci Palestinců.
3. Zastavením přísunu peněz by vedlo ke snížení vlivu EU, protože by se PA pravděpodobně obrátila na jiné aktéry, ať už přímo v regionu (Írán) nebo členy Kvartetu (Rusko).
4. V Evropě zaznívají hlasy, že Hamás prochází podobným evolučním vývojem směrem k standardní politické straně jako kdysi Fatáh. Pokračování mírových rozhovorů bez hlavního politického uskupení v PA navíc bylo jen těžko realizovatelné. Země jako Francie, Španělsko či Švédsko prosazovaly vstřícnější postup vůči Hamásu, naopak Velká Británie, Německo a Nizozemí odmítaly jakoukoli spolupráci.

---

⁹⁶ JOFFÉ, George. *Europe, Israel and Palestine: endgame?* University of Cambridge, 2008, s. 7.

⁹⁷ KHALIQ: *Ethical Dimension of the Foreign...*, s. 382 – 385.

4. HODNOCENÍ EU JAKO NORMATIVNÍHO AKTÉRA A LIMITY JEJÍHO VLIVU NA IZRAELSKO- PALESTINSKÝ KONFLIKT

Mírové řešení izraelsko-palestinského konfliktu je dlouhodobě jedním z nejdůležitějších zahraničněpolitických cílů EU, přičemž v deklaratorní rovině je artikulace cílů zřetelně normativní. EU věří, že řešení konfliktu na BV leží v exportu demokratických hodnot do Palestiny.⁹⁸ Specifičtější jsou deklarované cíle založeny na dvou vzájemně propojených pilířích. Prvním pilířem je respektování práva na sebeurčení palestinského lidu takovým způsobem, aby nebylo ohroženo právo Izraele na svůj vlastní stát a jeho bezpečnost. Druhým pilířem je respektování lidských práv a mezinárodního práva stejně jako dodržování demokratických standardů a dalších normativních hodnot.⁹⁹ Podstatná část deklarací ES/EU se týkala odsouzení palestinského terorismu a násilí na jedné straně a stejnou formou EU žádá Izrael o stažení se z těch území, které židovská stát získal po roce 1967. Od roku 2000 jsou tlaky na obě strany zesíleny a EU opět především v deklaratorní rovině odsuzuje zakládání židovských osad na okupovaných teritoriích, uplatňování kolektivní viny, výstavbu zdi na Západním břehu a na palestinské straně sebevražedné a raketového útoky cílené na civilní obyvatelstvo.¹⁰⁰

Pohledem na tabulky multilaterálních a bilaterálních iniciativ EU dojdeme k závěru, že hodnoty definované I. Mannersem jsou až na výjimky součástí všech dokumentů. Absence deklarace doplňkových hodnot Cestovní mapě, můžeme vysvětlit zapojením vícero aktérů do vytváření dokumentu, z nichž někteří, jmenovitě USA a zejména Rusko, nepovažují prosazování takových principů za důležité. Spíše ale neakcentování sociální solidarity, rovnosti, udržitelného rozvoje a dobré vlády vychází ze samotné povahy Cestovní mapy, jejímž primárním cílem je samotné řešení konfliktu a dosažení míru mezi oběma stranami. Jak už bylo

---

⁹⁸ DIEZ, PACE: *Normative Power Europe...*, s. 5.

⁹⁹ TOCCI, Nathalie. *When and why Does the EU act as a Normative Power in its neighbourhood?* S. 3.

¹⁰⁰ TOCCI, Nathalie. *Who is a Normative Power Foreign Policy Actor?: The European Union and its Global Partners*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2008, s. 52-53.

argumentováno v teoretické kapitole, propagace a zejména efektivní vynucování doplňkových hodnot může přijít na řadu až ve chvíli, kdy bude dosaženo míru.

	Barcelonská deklarace¹⁰¹	Unie pro Středomoří¹⁰²	Cestovní mapa¹⁰³
Mír	ano	ano	ano
Svoboda	ano	ano	ano
Demokracie	ano	ano	ano
Vláda zákona	ano	ano	ano
Lidská práva	ano	ano	ano
Sociální solidarita	ano	ano	ne
Rovnost	ano	ano	ne
Udržitelný rozvoj	ano	ano	ne
Dobrá vláda	ne	ano	ne

V případě Asociačních dohod se jedná o smlouvy založené především na ekonomické spolupráci, ale prosazování některých normativních hodnot, minimálně v deklaratorní rovině, nalezneme i zde. Absenci svobody a vlády zákona v Asociační dohodě s Izraelem lze vysvětlit jednak ekonomickým charakterem dohody, ale také tím, že EU považuje Izrael za svobodný demokratický stát, kde je dodržování právních norem zaručeno. Mnohem důležitější součástí asociačních dohod je lidsko-právní klauzule, která však, jak již bylo zmíněno výše, nebyla v případě Izraele ani PA uplatněna. Akční plány jsou bilaterálním prvkem implementace Evropské sousedské politiky, které jsou založeny na krátkodobých a střednědobých plánech s cílem přiblížit smluvní země k Unii. Ačkoli Akční plány zahrnují velmi širokou oblast spolupráce mezi EU a třetími zeměmi, tak i přes jejich detailnost jsou kritizovány za svou vágnost a také absencí přesně stanoveného časového rámce, do kdy mají být deklarované cíle splněny.¹⁰⁴

¹⁰¹ Barcelona Declaration [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 15. února. 2012]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/mepp/docs/index_en.htm>.

¹⁰² Joint Declaration of the Paris Summit for the Mediterranean [online]. Oficiální stránky Unie pro Středomoří, [cit. 15. února. 2012]. Dostupné na <<http://www.ufmsecretariat.org/en/institutional-documents/>>.

¹⁰³ Roadmap Plan [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 20. února 2012]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/mepp/docs/index_en.htm>.

¹⁰⁴ SMITH, Karen E. The Outsiders: the European Neighbourhood Policy. International Affairs, 2005, roč. 40, č. 1, s. 63 – 65.

Izrael od vstoupení Asociační dohody v platnost mohl využívat volného pohybu průmyslových výrobků, volného pohybu kapitálu a svobody usazování, dokonce došlo i na dohodu pro mnohé členské země citlivou oblast zemědělských komodit. Dále měla být harmonizována pravidla hospodářské soutěže a vzniknout hlubší ekonomická spolupráce včetně v oblasti vědy a výzkumu. Tyto benefity byly posíleny Akčním plánem, který splnil příslib ze summitu v Essenu v roce 1994 o užší vazby mezi oběma subjekty.¹⁰⁵ Navzdory těmto benefitům není Izrael zahrnut do celní unie a ani není součástí Evropského hospodářského prostoru, což jsou limitující prvky snižující potenciaální vliv EU na Izrael.¹⁰⁶ PA je ještě více vzdálená výhodám, které má EU prostřednictvím svých nástrojů k dispozici. Navíc, i limitovaný preferenční režim pro palestinské zboží zůstává z velké části nenaplněný.

	AD EU - I ¹⁰⁷	PAD EU - PA ¹⁰⁸	AP EU - I ¹⁰⁹	AP EU - PA ¹¹⁰
Mír	ano	ano	ano	ano
Svoboda	ne	ano	ano	ano
Demokracie	ano	ano	ano	ano
Vláda zákona	ne	ne	ano	ano
Lidská práva	ano	ano	ano	ano
Sociální solidarita	ano	ano	ano	ano
Rovnost	ne	ano	ano	ano
Udržitelný rozvoj	ano	ano	ano	ano
Dobrá vláda	ne	ne	ano	ano

Deklarace normativních hodnot ovšem automaticky neznamená, že politika EU vůči konfliktu je normativní. Stefania Panebianco upozorňuje, že etická

¹⁰⁵ TOCCI: The EU and Conflict..., s. 114.

¹⁰⁶ Tamtéž

¹⁰⁷ Asociační dohoda EU – Izrael: Euro-Mediterranean Agreement: EU-Israel [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 15. února. 2012]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/israel/index_en.htm>.

¹⁰⁸ Prozatímní asociační dohoda EU – Palestinská Autorita: Euro-Mediterranean Interim Association Agreement: EU-Palestinian Authority [online]. Oficiální stránky EU pro evropské právo Eur-Lex, [cit. 15. února. 2012]. Dostupné na <[http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21997A0716\(01\):EN:HTML](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21997A0716(01):EN:HTML)>.

¹⁰⁹ Akční plán EU – Izrael: EU/Israel Action Plan [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 15. února. 2012]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/israel/index_en>.

¹¹⁰ Akční plán EU – Palestinská Autorita: EU/Palestinian Authority Action Plan [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 15. února. 2012]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/occupied_palestinian_territory/index_en.htm>.

dimenze vnějších vztahů EU se středomořským regionem byla přemostěna do pragmatičtější vize, kdy hlídání vlastních hranic před migrací je daleko důležitější než podpora demokracie a lidských práv. Navíc, EU se obává, že prosazování demokracie za každou cenu může vést spíše k destabilizaci regionu.¹¹¹ EU tak prosazuje své zájmy a je schopna prosazovat své normy a hodnoty jen do chvíle, kdy jsou to třetí země šíření etických norem ochotny akceptovat a adoptovat.

Navíc, některé aktivity EU byly přímo v rozporu s deklarovanou politikou. Nevyužití lidsko-právní klauzule bylo velmi obtížné z důvodů pospaných výše, daleko hrubějším porušením normativní politiky však byla aplikace obchodních dohod na izraelské zboží vyráběné v osadách na okupovaných územích, což porušuje mezinárodní právo.¹¹² V případě PA je nejvíce kritizovaným bodem reakce na vítězství Hamásu. Jedním z cílů EU je podporovat demokracii, jejíž nedílnou součástí jsou svobodné volby, prostřednictvím nichž jsou artikulovány zájmy občanů. EU však odmítala s vítězem voleb udržet jakákoli oficiální diplomatické styky a stále při vyjednávání preferovala poražený Fatáh, což lze považovat za nerespektování výsledků voleb. Z pohledu šíření normativních hodnot se však lze dívat na odmítavý postoj vůči Hamásu i jinou optikou. V teoretické kapitole bylo uvedeno, že normy jsou hierarchicky uspořádané a úspěšné šíření níže postavených je závislé na implementaci těch vyšších. EU tedy v tomto případě upřednostnila hodnotu míru nad demokracií, protože v jejich očích je Hamás teroristickou organizací, která prosazuje své cíle násilnou cestou. T. Diez a M. Pace ovšem dodávají, že v této chvíli EU propásla příležitost, jak pozitivně působit na Hamás,¹¹³ zvláště v porovnání s historickou zkušeností Fatáhu, který byl také dříve považován za teroristickou organizaci.

Hodnocení normativního dopadu EU na izraelsko-palestinský konflikt představuje největší selhání prosazování etických hodnot. Vyhlídka na vytvoření samostatného palestinského státu klesá a přes deklarovanou podporu dvoustátního řešení podle N. Tocii EU tento trend posilňuje. Podle ní dokonce EU uplatňuje imperialistickou politiku zejména vůči PA.¹¹⁴ Podle typologie T. Dieze a M. Pace o vlivu konstrukce EU jako normativní síly na transformaci konfliktu se tak

---

¹¹¹ PANEBIANCO, Stefania. The EU and the Middle East. In BINDI, Federiga (ed). *The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe's Role in the World*. Washington: Brookings Institution Press, 2010. S. 183 – 184.

¹¹² TOCCI: *Who is a Normative...*, s. 53.

¹¹³ DIEZ, PACE: *Normative Power Europe...*, s. 11.

¹¹⁴ TOCCI: *When and why...*, s. 3.

jedná o poslední šestou hypotézu. EU je sice aspoň jednou stranou konfliktu vnímána jako normativní aktér, ovšem případný pozitivní vliv na řešení izraelsko-palestinského konfliktu je limitován rozporem mezi deklarovanou politikou a praxí.

Z pohledu okamžitého řešení sporu mezi Izraelem a Palestinou je EU vnímána jako nedůležitý aktér, který poskytuje pouze peníze a technické expertízy. Ve střednědobém a dlouhodobém horizontu však podle E. Aymata může vliv EU růst právě díky finanční pomoci především PA.¹¹⁵ Pokud by se podařilo vyřešit konflikt, tak by EU měla značný podíl na životaschopném Palestinském státu. Mezi akademiky však převažují hlasy, které jsou velmi kritické k působení EU na izraelsko-palestinský konflikt. Timo Behr dokonce mluví o selhání, které lze podle něj shrnout do čtyř bodů:¹¹⁶

1. Selhání zdrojů: Politické a ekonomické stimuly EU nejsou dostatečné k přesvědčení izraelské a palestinské vlády změnit své chování. Pokud se v regionu objeví akutní krize, EU nemá dostatečné prostředky k jejich řešení, chybí zejména vojenská kapacita.
2. Selhání implementace: Multilaterální platforma BP nebyla odpovídající po selhání mírových jednání v Oslu. Podobně ekonomická pomoc je vnímána jako špatně zaměřená a špatně řízená. Jinými slovy, implementační selhání je selhání institucí EU.
3. Selhání cílů: EU si klade nerealistické cíle, když snaha o vytvoření stabilního a prosperujícího BV je naivní. Aktuální regionální politické klima nepřeje implementaci normativních hodnot. Demokratické reformy ve světle americké zahraniční politiky nemohou být příliš úspěšné a trvání na liberalizaci ekonomik v době finanční a ekonomické krize je částečně zdiskreditované.
4. Selhání vize: Státy EU nesdílejí stejnou vizi řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Nejednota panuje v míře podpory politickému islámu, demokratických reforem, rozsahu spolupráce s USA a také, jestli se v regionu vůbec angažovat.

---

¹¹⁵ AYMAT, Esra B. Examining European Involvement in the Arab-Israeli Conflict. In AYMAT, Esra B. (ed). *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict*. Paříž: Institute for Security Studies, 2010, s. 17.

¹¹⁶ BEHR, Timo. The EU's Middle East Failure. In ARCHER, Toby a kol. *Why the EU Fails: Learning from the Past Experiences to Succeed Better Next Time*. Finnish Institute of International Affairs, 2010, s. 44 – 46.

Na druhé straně je však nutné si uvědomit, že EU jako vnější aktér nemůže představovat hlavní determinantu konfliktu. V následujících podkapitolách proto bude analyzováno, které faktory ovlivňují rozsah angažovanosti EU v oblasti. Ty se dají rozdělit na dvě hlavní skupiny, vnější a vnitřní faktory. Vnější tlaky, exogenní proměnné, pochází z mezinárodního společenství a samotných aktérů konfliktu. Endogenní proměnné se vztahují k vnitřnímu fungování EU a koherence společné zahraniční politiky vůči konfliktu je určována podobností zájmů jednotlivých členských států na jedné straně a institucionálním uspořádáním na straně druhé. Vnitřní a vnější tlaky mohou mít charakter pozitivní, čili že takové faktory přispívají k angažovanosti EU v zahraniční politice, ale také negativní, čili že mezinárodní společenství ani aktéři konfliktu nemají zájem o zapojení EU do vyjednávání a zájmy států a institucionální uspořádání znemožňují vytvářet ucelenou strategii vůči konkrétnímu regionu.¹¹⁷

4.1 Exogenní proměnné

Prvním externím faktorem je obecný vnější tlak, který odkazuje na rostoucí roli EU jako globálního hráče, kdy mezinárodní společenství očekává angažovanost EU v oblastech vysoké politické nestability. Volání po kolektivní, nebo aspoň koordinované akci, pak následně vytváří nátlak na vnitřní mechanismy EU. V tomto případě lze konstatovat, že obecný vnější tlak přispívá k většímu zapojení EU do BVMP.¹¹⁸

Specifický tlak pak přichází od samotných aktérů konfliktu. Zejména arabské země považují EU za poměrně hodnověrného partnera, který neupřednostňuje Izrael na úkor Palestiny, a může tak balancovat proizraelský postoj americké administrativy. Arabské země se snaží především od poloviny 70. let a ropné krizi vtáhnout EU do konfliktu, když zdůrazňují evropskou závislost na blízkovýchodní ropě.¹¹⁹ Velkou výhodou evropské politiky je respektování

---

¹¹⁷ SMITH, Michael E. *Europe Foreign and Security Policy: The Institutionalization of Cooperation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s. 33 – 34.

¹¹⁸ MUSU: *European Union Policy...*, s. 85.

¹¹⁹ BUREŠ, Jaroslav. *Evropská unie a blízkovýchodní mírový proces*. [online]. euractiv.sk, 9. prosince 2004 [cit. 27. února 2012]. Dostupné na: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=751>.

mezinárodního práva a také ekonomická pomoc PA. Palestinská území jsou na evropských financích natolik závislé, že tento primární aktér konfliktu má na angažovanosti EU největší zájem.

Spíše opačné názory na zapojení EU do BVMP pochází od Izraele a USA, které nemají zájem, aby EU hrála při řešení konfliktu významnější roli. Tento negativní tlak však není úplně jednoznačný a mění se v čase. Ještě na počátku 90. let Izrael odmítal jakékoli zapojení ES/EU do mírového jednání, když především jeho zásluhou se zástupci ES přímo neúčastnili mírových rozhovorů v Madridu v roce 1991. Izraelská nedůvěra vůči Evropě narůstala od Šestidenní války, kdy převážně levicové kruhy v Evropě začaly otevřeně kritizovat Izrael za jeho agresivní politiku. Určujícím faktorem byl také vzestup strany Likud v roce 1977, která vystřídala do té doby převážně vládnoucí Labour Party s otevřenějším přístupem k Evropě.¹²⁰ Důležitost vzájemných ekonomických vazeb, podepsání Asociační dohody a aktivity EU v regionu nastartované Barcelonským procesem aspoň částečně změnily názor Izraele. Ten dokonce v roce 2005 souhlasil, aby unijní vojenské jednotky dohlížely na hraniční přechod mezi Gazou a Egyptem.

USA se staly po Studené válce světovým hegemonem a výsadní postavení si udržovaly i v blízkovýchodním regionu. Americká zahraniční politika spoléhající se na své vlastní kapacity a prosazující vlastní zájmy, neměla zájem na zapojení jakéhokoli jiného vnějšího aktéra do řešení konfliktu. Tento postoj se minimálně formálně mění vytvořením Kvartetu v roce 2002. Americká administrativa nemá problém s angažovaností EU v oblasti, pokud jsou jejich zájmy aspoň částečně totožné. Protože představují USA nejdůležitějšího sekundárního aktéra, je nutné se na jeho angažovanost při řešení BVMP podívat detailněji.

4.1.1 Role Spojených států amerických

Role Spojených států amerických při konfliktu mezi Izraelem a arabskými státy je většinou definována jako pro-izraelská. Přesto tato linie nebyla vždy pevně dodržována po dobu trvání samostatnosti státu Izrael, kdy rozdíly v konkrétním postoji vůči Izraeli se měnily nejen v závislosti na přítomnosti buď republikánského nebo demokratického prezidenta v úřadě, ale i v čase, kdy výraznou úlohu hrála geopolitická situace. V 50. a 60. letech byl vztah USA k BV ovlivněn především

---

¹²⁰ PARDO, PETERS: *Uneasy Neighbors...*, s. 5 – 27.

Studenou válkou. Zatímco vztahy se Saudskou Arábií byly motivovány především snahou amerických ropných společností o zajištění přísunu ropy, tak Izrael byl považován za jakousi základnu boje proti komunismu v této oblasti.¹²¹ Dalším motivem vysvětlující aktivní účast Spojených států v tomto regionu je masivní zbrojení v oblasti, kdy americká zahraniční politika vykazovala tendence kontrolovat a vyvažovat mocenskou rovnováhu.¹²² Přesto nebylo od vzniku státu Izrael úplně jasné, jestli se židovský stát přikloní na stranu Američanů či Sovětského svazu. Tuto počáteční nejistotu můžeme dokumentovat na československé pomoci Izraeli při první válce s arabskými státy, kdy měla Moskva již evidentní vliv na československou politiku. Nakonec však zvítězila alternativa, kdy se Spojené státy staly nejvýraznějším partnerem Izraele, ať už toto přátelství vnímáme jako důsledek pragmatické zahraniční politiky Spojených států, příbuzností demokratických režimů, či početnou židovskou komunitou ve Spojených státech, která je zhruba stejně velká jako obyvatelstvo v samotném Izraeli, tedy zhruba šest miliónu lidí.¹²³ V souvislosti s vysokou přítomností Židů ve Spojených státech se často mluví o velké lobby, která má velký vliv na americkou zahraniční politiku.

Počátkem 90. let díky válce v Perském zálivu se významně posílila role USA v regionu. Zároveň administrativa George Bushe staršího neměla velký zájem, aby se v regionu angažovala ES. Změnu v přístupu představovaly prezidentské volby v roce 1992, kdy se úřadu chopil demokratický kandidát Bill Clinton. V 90. letech byla americká zahraniční politika vůči Izraeli a Palestině zřejmě nejvyváženější. Roli sehrála aktivní politika Billa Clintona i ochota izraelských představitelů najít konstruktivní řešení. Na základě tajných jednání v Oslu roku 1993 byla za přítomnosti prezidenta B. Clintona v Bílém domě dne 13. září 1993 podepsána mírová dohoda. Za palestinskou stranu se účastnil J. Arafat jako předseda OOP a za izraelskou stranu premiér Y. Rabin.¹²⁴ Na jednání z roku 1993 navazovala o dva roky později uzavřená Dohoda o přechodném uspořádání, která měla zaručit Palestincům vznik samostatného státu, který měl vzniknout do

---

¹²¹ ČEJKA, Marek. *Role Spojených států amerických na Blízkém východě: minulost a současnost*. [online]. globalpolitics.cz, 5. března 2002 [cit. 28. února 2012]. Dostupné na: <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/osn-blizky-vychod>>.

¹²² SCHOENBAUM, David. *The United States and The State of Israel*. New York: Oxford University Press, 1993, s. 298.

¹²³ ČEJKA: *Role Spojených států...*

¹²⁴ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Ventrum strategických studií, 2005, s. 187.

pěti let. Washington se však nemínil vzdát politické kontroly nad procesem ekonomické spolupráce a systémem pomoci, což vytvořilo napětí ve vztazích s Evropou. Clintonova administrativa trvala na tom, aby Světová banka kontrolovaná USA se stala hlavní institucí dohlížející nad přerozdělováním pomoci. To se změnilo ve druhém funkčním období Clintona, který si začínal uvědomovat důležitost EU, která byla arabskými zeměmi vnímána spíše jako nestranný aktér¹²⁵, což bylo důležité pro pokračování v mírových jednáních.

Velkým problémem pro USA bylo volební vítězství Hamásu v palestinských volbách. Bushova administrativa, která si jako hlavní cíl vytyčila boj proti terorismu, měla o budoucnosti míru na Blízkém východě jednat s organizací, která je považována za teroristickou. Nakonec v rámci Kvartetu došlo k dohodě, jaké podmínky musí Hamás splnit, aby se stal partnerem pro vyjednávání. Větší důraz na boj s terorismem v oblasti za Bushovy administrativy než na řešení izraelsko-palestinské konfliktu znesnadnil mírová jednání mezi oběma stranami.

Role USA při řešení krize je klíčová a bez jejich zásahu konflikt zůstává na mrtvém bodě. USA však byly a stále jsou zaneprázdněny operacemi v Iráku a Afghánistánu. Vítězství Baracka Obamy v prezidentských volbách v roce 2008 však opět dalo šanci vyváženějšímu přístupu americký zahraniční politiky vůči BVMP, jako tomu bylo v 90. letech za úřadování Clintona. Na druhé straně Clintonova politika vyvíjela až hyperaktivní snahu řešit spory mezi Izraelem a Palestinou a přílišný nátlak rovněž přispěl ke krachu mírového procesu.¹²⁶

4.2 Endogenní proměnné

Míru jednoty při vytváření společných zahraničních strategií a akcí určují tři endogenní proměnné:¹²⁷

1. Národní zájmy
2. Transgovernmentální sítě a společné instituce
3. Strategická kultura a politická vize EU

---

¹²⁵ BUREŠ: *Evropská unie a...*

¹²⁶ MOCKLI: *The Middle East Conflict...*, s. 68 – 69.

¹²⁷ MUSU: *European Union Policy...*, s. 84 - 85.

Vytvořením SZBP se členské státy částečně vzdaly své suverenity konat unilaterálně v oblasti zahraniční politiky. Na druhé straně SZBP funguje na mezivládním principu, a proto je prosazení jakékoli kolektivní akce velmi obtížné. Už od dob EPS byly „největšími nepřáteli“ jednotného zahraničního postoje členské státy samotné a tento fakt se příliš nemění ani vstoupením Maastrichtské smlouvy v platnost a její další revize. Rozdílnost názorů jednotlivých členských států však může smazávat diskutování problémů v rámci společných institucí a postupné vytváření celkové politické vize EU, protože konkrétně otázka míru na BV patřila už od počátku EPS k nejčastějším tématům řešeného na různých setkáních a summitech.

4.2.1 Národní zájmy

H. Wallace argumentuje, že kolektivní akce nemusí vždy pocházet od konvergence (sbližování) zájmů členských států, ale jedná spíše o kongruenci (shodu), která je definována jako kompatibilita preferencí politických aktérů, kteří se rozhodli vytvořit sdílený politický režim.¹²⁸ Existují tři specifické zájmy, které můžeme definovat jako nejmenší společné jmenovatele všech členských zemí. Tyto zájmy jsou nejdůležitější hybnou silou a nutí celou EU angažovat se a zvyšovat svůj vliv na Blízkém východě:¹²⁹

1. Ropa za přiměřenou cenu
2. Politická stabilita, jejíž narušení může navýšit migraci do EU
3. Ekonomická prosperita poskytující odbytí pro EU zboží

Kromě těchto společných zájmů má každá země své priority, jež se snaží ať už prostřednictvím SZBP nebo vlastních zahraničněpolitických kapacit prosadit. Nyní proto bude věnován prostor nejdůležitějším členským zemím z pohledu jejich významu v regionu, prosazování jejich národních zájmů a v neposlední řadě také shody s oficiální politikou EU.

Francie je nejvíce aktivní zemí EU v oblasti BV. Od konce 60. let je francouzská zahraniční politika výrazně proarabská, když hlavním motivem

---

¹²⁸ WALLACE, Helen. The Policy Process. In WALLACE, Helen, WALLACE, William. *Policy-Making in the European Union*. 4. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2000, s. 43 – 44.

¹²⁹ MUSU: *European Union Policy...*, s. 93.

k pozitivnímu vztahu k muslimským zemím byla snaha o těsnější spolupráci především se zeměmi na severu Afriky a později se jako významný faktor začal projevovat rostoucí počet muslimů žijících ve Francii. Zajímavostí je, že v 50. a 60. letech byla Francie výrazným spojencem Izraele, když do židovského státu dodávala své stíhačky Mirage a tanky AMX. Tato spolupráce byla zastavena zbrojním embargem Charlese de Gaulla, který v roce 1967 argumentoval přílišnou agresivitou izraelské politiky. Francie vždy hrála v otázkách těsnější spolupráce v zahraničněpolitických záležitostech svébytnou roli. Na jedné straně se o ní projevuje snaha dosáhnout velmocenského postavení v regionu na úkor USA bez pomoci unijních institucí, na straně druhé si je však vědoma svých nedostatečných kapacit k dosažení takového cíle.¹³⁰ SZBP proto představuje pro Francii doplňující složku svých bilaterálních aktivit, aby posílila svůj vlastní vliv v regionu.

Velká Británie vzhledem ke své koloniální minulosti v Palestině cítí velkou odpovědnost za současnou situaci, a proto přirozeně inklinuje k iniciování mírových rozhovorů. Na jedné straně si je Velká Británie vědoma, že její vlastní kapacity k vyřešení sporu mezi Izraelem a Palestinou jsou nedostatečné, a je tedy vhodné prosazovat své zájmy prostřednictvím unijních mechanismů. Na straně druhé, uznávající dominantní roli USA v oblasti jako její silný spojenec, upozaduje své vlastní i unijní aktivity v oblasti. Tyto dva protichůdné trendy v britské zahraniční politice vedou k přesvědčení, že EU se má angažovat pouze v případech, kdy o aktivity EU stojí Izrael, USA a arabské země.¹³¹

Zcela specifický postoj k BVMP zaujímá Německo. Z historických důvodů je ve své zahraniční politice vůči konfliktu velmi opatrné a bojí se otevřeně kritizovat aktivity Izraele porušující mezinárodní normy, ačkoli jsou tyto hodnoty pro poválečné Německo zcela klíčové. SZBP je proto pro německou zahraniční politiku velice atraktivní, protože mu umožňuje „se schovat“ mezi ostatními členskými zeměmi a prosazovat své vlastní zájmy, včetně snahy o bližší spolupráci s arabskými zeměmi. Takový postoj by bez EPS ani SZBP nebyl možný.¹³² Na bilaterální úrovni tak Německo pokračuje v přátelském vztahu

---

¹³⁰ ČEJKA: *Izrael a Palestina...*, s. 179.

¹³¹ HOLLIS, Rosemary. *The Basic Stakes and Strategy of the EU and Member States*. In AYMAT, Esra B. (ed). *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict*. Paříž: Institut for Security Studies, 2010, s. 39 – 40.

¹³² Tamtéž, s. 38.

s Izraelem, který si od konce druhé světové války postupně buduje, ovšem prostřednictvím unijních iniciativ zaujímá více vyvážený postoj k řešení konfliktu.

Itálie silně podporuje zapojení EU do řešení konfliktu především v rámci širší spolupráce se středomořským regionem. Itálie se snaží mít dobré vztahy s arabskými zeměmi i PA, na druhé straně postoj k Izraeli je rozpolcený a často se mění v čase v závislosti na momentálním vládním uspořádání. V době vlády premiérů Arnalda Forlaniho a Giulia Andreottiho byl vztah mezi oběma zeměmi chladný až kritický.¹³³ Na druhé straně Itálie v roce přednesla návrh na zapojení Izraele do Evropského hospodářského prostoru a Silvio Berlusconi dokonce nabízel židovskému státu členství v Unii.

Z výše napsaného vyplývá, že každá z neaktivnějších zemí EU v rámci BVMP se snaží prohlubovat společné aktivity z různých důvodů. Francie chce zvýšit svou prestiž a obraz EU v regionu a zároveň touží balancovat dominantní roli USA. Německo má velký zájem na sblížení s arabskými státy, Itálie podporuje středomořskou dimenzi SZBP. Velká Británie se angažuje v oblasti z historických důvodů a také je jakýmsi mediátorem mezi EU a USA.

4.2.2 Transgovernmentální sítě a společné instituce

Politika vůči Blízkému východu je diskutována na všech úrovních unijních zahraničněpolitických mechanismů. V rámci prvního pilíře byla implementována rozhodnutí schválená v rámci druhého pilíře a dále byla Komise odpovědná za vývoj a pokračování dlouhodobých projektů ekonomické pomoci v regionu zejména směrem k PA. V rámci vyjednávání uvnitř evropských institucí dochází k neformálnímu sblížení různých názorů na řešení konfliktu. Při jednání Rady jsou ministři zahraničních věcí konfrontováni odlišnými pohledy a prostřednictvím socializace posouvají své preference tak, aby národní zájmy jejich států byly minimálně kompatibilní s ostatními zeměmi. Mimo toto neformální sblížení a proces socializace se objevuje ještě jeden prvek, a to formální proces vytváření institucí. Můžeme sice argumentovat, že na institucích záleží minimálně z důvodu, že poskytují zásadní stimul k mírnění rozdílnosti a usnadňují vytváření společný výstupů.¹³⁴ Velkým problémem je však velká komplexnost institucí a do značné míry i jejich zmatečnost. Tento fakt do velké míry znesnadňuje vzestup EU jako

¹³³ MUSU: *European Union Policy...*, s. 93.

¹³⁴ SMITH: *Europe Foreign and Security Policy...*, s. 7 – 8.

globálního hráče, když dochází k rozptylování autorit uvnitř EU. Spolu s pokračujícím mezivládním přístupem, kdy jsou to právě členské státy, na jejichž vůli záleží přijetí konkrétní strategie vůči konkrétnímu problému, je velmi obtížné vytvářet jednotnou a zároveň efektivní zahraniční politiku.

Nejdůležitější institucionální změnou ve vztahu k BVMP bylo jmenování zvláštního velvyslance pro řešení blízkovýchodní krize a vytvoření funkce Vysokého představitele pro SZBP na základě Amsterodamské reformy zakládajících smluv. Miguel Angel Moratinos jako první zvláštní velvyslanec¹³⁵ však měl pozici pro vytváření vlastních iniciativ velmi těžkou. Nemohl podnikat nic, na čem by se již dříve neshodli ministři zahraničí. Zvláštní velvyslanec byl tak odpovědný systému rotačního prezidentství a od roku 1999 i Vysokému představiteli SZBP.¹³⁶ Mezivládním charakterem trpěl i mandát Javier Solany, ačkoli jeho úřad ihned zahrnul mírový proces jako důležitou součást své agendy a v roce 2002 se stal součástí Kvartetu. EU tak potvrdila svůj schizofrenní postoj k vytváření společné zahraniční politiky, kdy se sice podařilo komisaře pro externí vztahy a ministry zahraničí jednotlivých zemí zastřešit pozicí Vysoké představitele,¹³⁷ avšak jeho malé pravomoci a přetrvávající mezivládní charakterem do velké míry limitovaly možnosti J. Solany.

4.2.3 Strategická kultura a politická vize

Zahraniční politika EU vůči řešení dlouhotrvajícího sporu mezi Izraelem a PA se do velké míry překrývá s aktivitami v rámci BP. EU totiž považuje celé Středomoří za koherentní geostatický region a z této perspektivy vnímá izraelsko-palestinský konflikt jako nebezpečí pro politickou stabilitu v celé oblasti. Už od Benátské deklarace sdílí členské státy podobnou vizi, jejíž nejmenší společný jmenovatel je následující:¹³⁸

1. EU opakovaně podporuje myšlenku mezinárodních mírových konferencí, při kterých se hlavní aktéři setkávají multilaterálně. Tento postoj je založen na politické kultuře, jejíž kořeny sahají do poválečného období. EU tak upřednostňuje diplomacii a vyjednávání před použitím síly.

¹³⁵ Od roku 2003 zastává tuto funkci Marc Otte

¹³⁶ KHALIQ: *Ethical Dimension of the Foreign...*, s. 288 – 300.

¹³⁷ SMITH: *Europe Foreign and Security Policy...*, s. 230.

¹³⁸ MUSU: *European Union Policy...*, s. 96 – 97.

2. EU zdůrazňuje důležitou roli OSN, respektování jejich rezolucí a obecně mezinárodního práva.
3. EU uznává právo Palestinců na vlastní stát jako základní předpoklad pro mírové soužití a OOP jako legitimního reprezentanta palestinského lidu.

Exogenní proměnné výrazně nepřispívají k větší angažovanosti EU v konfliktu. Zatímco arabské státy a PA volají po hlubším zapojení EU do BVMP, tak Izrael a USA se k roli EU na Blízkém východě staví rezervovaně. Ačkoli se pozice EU od počátku 90. let posílila, je stále odkázána na ochotu USA i Izraele, do jaké míry bude vtažena do mírových jednání. Jestliže vnější tlaky jsou spíše neutrální, tak hlavním limitem rozsahu angažovanosti EU v rámci BVMP jsou samotné členské státy a mezivládní povaha SZBP. EU sice má vlastní koherentní strategii vůči konfliktu a regionu obecně, která je členskými zeměmi respektována, je však natolik vágní, že na řešení konfliktu nemůže mít výraznější vliv. V klíčových otázkách, jako bylo vítězství Hamásu či izraelské ofenzivy na okupovaných územích, jsou členské státy nejednotné, a proto se akce EU omezují především na deklarační odsuzující jednání té či oné strany. Nerozhodná politika tak v žádném případě nemůže být katalyzátorem změn ve vztazích mezi Izraelem a PA.

ZÁVĚR

Řešení izraelsko-palestinského konfliktu je jedním z nejdůležitějších a zároveň jedním z nejtěžších zahraničně-politických cílů EU. Vzájemné vztahy, ať už na bilaterální úrovni nebo v rámci multilaterálních iniciativ, jsou velmi komplexní a zasahují do široké palety oblastí od politické přes ekonomickou spolupráci až po kulturní dialog. EU zároveň věří, že prosazování a šíření etických norem a principů povede k mírovému uspořádání v celém regionu. Na rozdíl od jiných sekundárních aktérů konfliktu EU podmiňuje prohlubování spolupráce s oběma stranami konfliktu respektováním a dodržováním demokratických norem, lidsko-právních principů a mezinárodního práva. Tato práce však ukázala, že používané instrumenty deklarovaným cílům ne vždy odpovídají.

Jedním z pilířů BP byl politický dialog založený na respektování demokratických hodnot a lidských práv, ovšem v praxi převažovala ekonomická dimenze vztahů a po roce 2001 ta bezpečnostní. Z pohledu šíření etických hodnot tak můžeme tuto iniciativu hodnotit jako neúspěšnou. Ačkoli řešení izraelsko-palestinského konfliktu nebylo nikdy primárním cílem BP, jejich vzájemný dlouhotrvající spor blokoval a znesnadňoval prohlubování vzájemné spolupráce mezi EU a ostatními státy Středomoří. Proto je podivuhodné, že UPS jako pokračovatelka BP na řešení konfliktu prakticky rezignovala, když se nová platforma pro středomořský region zaměřuje primárně na energetické a ekologické cíle.

Šíření normativních hodnot v bilaterálních vztazích s oběma hlavními aktéry je také velmi problematické. V deklaratorní rovině sice EU působí jako normativní síla, ovšem prostředky tomu ne vždy odpovídají. Na jedné straně EU prosazuje diplomatická jednání a přítomnost OSN při vyjednávání tak, aby obě strany respektovaly mezinárodní právo. Na straně druhé však nerespektovala výsledky palestinských voleb v roce 2006 tím, že oficiálně odmítala jednat s Hamásem a upřednostňovala poražený Fatáh. Zároveň uplatňovala zvýhodněný režim na izraelské zboží vyráběné v nelegálních židovských osadách, čímž sama porušila mezinárodní právo. Navíc, benefity EU v podobě obchodních dohod nejsou dostatečnými nástroji, kterými by EU mohla přimět Izrael i PA k respektování etických hodnot. Přežití a fungování PA je sice do značné míry závislé na

financování ze strany EU, které je také podmíněno demokratickými reformami, ovšem EU je nedůsledná v jejich implementaci.

EU rovněž nepoužila žádné negativní nástroje, kterými by mohla oba aktéry potrestat. V případě Izraele je použití lidsko-právní klauzule limitováno pravděpodobnou neshodou členských států, pokud by užití tohoto instrumentu bylo reálně diskutováno v Radě. Aplikace lidsko-právní klauzule na PA by zase pravděpodobně vedla ke zhoršení humanitární situace Palestinců a úplně by se zastavily demokratické reformy. V obou případech by EU ztratila vliv v regionu, což je zřejmě nejdůležitější faktor znemožňující užití negativních instrumentů.

Poslední proměnnou normativního působení je dopad, kde lze považovat politiky EU rovněž za neúspěšnou. Přes deklarovanou podporu dvoustátního řešení je vznik samostatného palestinského státu stále v nedohlednu a obě strany konfliktu pokračují v porušování lidských práv i mezinárodního práva. EU tak sice v deklaratorní rovině vystupuje při řešení izraelsko-palestinského konfliktu jako normativní síla, když se snaží do oblasti šířit hodnoty založené na demokratických principech a respektu k lidským právům, ale mnoha případech jsou používané nástroje v rozporu s deklarovanými cíli.

Konstrukce EU jako normativní síly tak byla případovou studií jejího vlivu na izraelsko-palestinský konflikt zpochybněna. Pokud vezmeme v potaz hierarchii normativních hodnot, kdy na prvním místě je dosažení míru, od kterého jsou následně další principy odvozovány, tak EU se nepodařilo takového stavu dosáhnout. Jestliže EU považuje demokratický charakter PA jako hlavní faktor přispívající k mírovému uspořádání, svou skutečnou praxí své zahraniční politiky vykonávala spíše opak. Hlavním motivem angažovanosti EU v rámci izraelsko-palestinského konfliktu tak není šíření etických norem, ale snaha posílit svůj vliv ve strategicky důležitém regionu. Energetická bezpečnost, stabilita v ostatních zemích regionu a prevence migrace tak mají přednost před šířením principů demokracie, lidských práv a dalších hodnot.

V posledních dvaceti letech můžeme skutečně pozorovat rostoucí vliv EU, když ještě na počátku 90. let nebyly ES/EU považovány za relevantního mezinárodního aktéra a současně se USA a Izrael stavěli zamítavě k jejich větší angažovanosti. Bilaterálními a multilaterálními aktivitami v regionu si postupně EU budovala pozici, když aspoň částečně zlepšila své vztahy s Izraelem. Na tomto místě je třeba dodat, že pro Izrael je výhodnější v politických a bezpečnostních

otázkách jednat bilaterálně s každou členskou zemí zvlášť, zatímco ekonomické záležitosti řešit s celou EU. Rostoucí vliv EU vyvrcholil jejím členstvím v Kvartetu, když se aspoň formálně zařadila na stejnou úroveň jako USA, Rusko a OSN. Avšak ani společné úsilí vnějších aktérů nepřineslo pro blízkovýchodní region řešení.

Na druhé straně je potencionální vliv EU na izraelsko-palestinský konflikt limitován objektivními faktory, na které nemůže mít přímý vliv. Izraelsko-palestinský konflikt trvá už od druhé poloviny 40. let a přes naděje, které přinesl počátek 90. let, je vyhlídka na mírové uspořádání nízká. Obě strany konfliktu jsou velmi neochotné k přijetí kompromisů, které jsou nezbytné pro jakákoli jednání. Navíc, EU není nejdůležitějším sekundárním aktérem konfliktu, když je do značné míry závislá na vůli USA i Izraele, které určují, v jakém rozsahu bude vtažena do mírových rozhovorů.

Největší překážkou tak nadále zůstává mezivládní povaha SZBP, která neumožňuje přijmout odvážnější stanoviska a omezuje se především na deklarace, kdy kritizuje problematické vojenské akce Izraele a zakládání židovských osad na straně jedné a odsuzuje teroristické aktivity Palestinců na straně druhé. Tento limit se ovšem netýká pouze působení EU na izraelsko-palestinský konflikt, mezivládní princip zahraniční politiky EU omezuje její akceschopnost i v jiných regionech, když ponechává členským státům dostatečný prostor pro prosazování a realizaci svých národních zájmů.

SEZNAM ZDROJŮ A LITERATURY

Primární zdroje

Barcelona Declaration [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 15. února. 2012]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/mepp/docs/index_en.htm>.

CENTRAL INTELLIGENT AGENCY. The World Factbook: Israel. [online]. [cit. 28. února 2012]. Dostupné na <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/is.html>>.

EU/Israel Action Plan [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 15. února. 2012]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/israel/index_en.>.

EU/Palestinian Authority Action Plan [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 15. února. 2012]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/occupied_palestinian_territory/index_en.htm>.

Euro-Mediterranean Agreement: EU-Israel [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 15. února. 2012]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/israel/index_en.htm>.

Euro-Mediterranean Interim Association Agreement: EU-Palestinian Authority [online]. Oficiální stránky EU pro evropské právo Eur-Lex, [cit. 15. února. 2012]. Dostupné na <[http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21997A0716\(01\):EN:HTML](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21997A0716(01):EN:HTML)>.

Joint Declaration of the Paris Summit for the Mediterranean [online]. Oficiální stránky Unie pro Středomoří, [cit. 15. února. 2012]. Dostupné na <<http://www.ufmsecretariat.org/en/institutional-documents/>>.

Reinvigorating the Barcelona Process [online]. Summaries od European Legislation, Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 27. února 2012]. Dostupné na <http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/r15003_en.htm>.

Roadmap Plan [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 20. února 2012]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/mepp/docs/index_en.htm>.

Treaty of European Union [online]. Oficiální stránky EU pro evropské právo Eur-Lex, [cit. 15. února 2012]. Dostupné na <<http://eurlex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>>.

Venice Declaration [online]. Oficiální stránky Evropské Unie, [cit. 15. února 2012]. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/mepp/docs/index_en.htm>.

Sekundární zdroje

ASSEBURG, Muriel. EU Crisis Management in the Arab-Israeli Conflict. In In AYMAT, Esra B. (ed). *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict*. Paříž: Institute for Security Studies, 2010, s. 78 – 79.

AYMAT, Esra B. Examining European Involvement in the Arab-Israeli Conflict. In AYMAT, Esra B. (ed). *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict*. Paříž: Institute for Security Studies, 2010, s. 15 – 30.

BALFOUR, Rosa. Principles of Democracy and Human Rights. In LUCARELLI, Sonia, MANNERS, Ian (eds). *Values and Principles in European Union Foreign Policy*. Oxon: Routledge, 2006, s. 114 – 129.

BARD, Mitchell G. *Myth and Facts: A Guide to the Arab-Israeli Conflict*. Chevy Chase: American Israeli Cooperative Enterprise, 2006. 374 s.

BEHR, Timo. The EU's Middle East Failure. In ARCHER, Toby a kol. *Why the EU Fails: Learning from the Past Experiences to Succeed Better Next Time*. Finnish Institute of International Affairs, 2010, s. 42 – 47.

BERCOVITCH, Jakob, JACKSON, Richard. *International Conflict: A Chronological Encyclopedia of Conflicts and Their Management 1945-1995*. Washington: Congressional Quarterly Inc., 1997. 372 s.

BERTRAND-SANZ, Agnes. The Conflict and the EU's Assistance to the Palestinians. In AYMAT, Esra B. (ed). *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict*. Paříž: Institute for Security Studies, 2010, s. 43 – 54.

BOURIS, Dimitris. The Limits of Normative Power Europe: Evaluating the Third Pillar of the Euro-Mediterranean Partnership. *Political Perspectives*, 2011, roč. 5, č. 2, s. 80 – 106.

BUREŠ, Jaroslav. *Evropská unie a blízkovýchodní mírový proces*. [online]. euractiv.sk, 9. prosince 2004 [cit. 27. února 2012]. Dostupné na: <<http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/analyza/evropska-unie-a-blizkovychodni-mirovy-proces>>.

ČEJKA, Marek. *Role Spojených států amerických na Blízkém východě: minulost a současnost*. [online]. globalpolitics.cz, 5. března 2002 [cit. 28. února 2012]. Dostupné na: <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/osn-blizky-vychod>>.

ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Ventrum strategických studií, 2005. 305 s.

DIEZ, Thomas. *Normative Power as Hegemony*. Příspěvek přednesený na konferenci EUSA Biennial International Conference v Bostonu, 3. – 5. 3. 2011. [online]. 15. 2. 2012. Dostupné na http://euce.org/eusa/2011/papers/71_thomas.pdf

DIEZ, Thomas, PACE, Michalle. Normative Power Europe and Conflict Transformation. Příspěvek přednesený na konferenci EUSA v Montrealu, 17. – 19. 5. 2007. [online]. 15. 2. 2012. Dostupné na <http://aei.pitt.edu/7798/1/diez-t-01a.pdf>

EBERT, Friedrich. *Defending Human Rights in the Occupied Palestinian Territory: Challenges and Opportunities*. Jerusalem: FE Foundation, 2007, 69 s.

ECONOMIST. *Israel Iran and America: Masters of their Fate?* [online]. economist.com, 6. března 2012 [cit. 24. února 2012]. Dostupné na: <http://www.economist.com/blogs/democracyinamerica/2012/03/israel-iran-and-america?fsrc=scn/fb/wl/bl/auschwitzcomplex>.

EU CENTER OF NORTH CAROLINA. *EU's Role in the Palestinian-Israeli Conflict*. [online]. University of North Carolina, 6. března 2012 [cit. 4. března 2012]. Dostupné na http://www.unc.edu/depts/europe/business_media/mediabriefs/Brief6-0803-palestinian-israeli-conflict.pdf , s. 1 - 9.

EVERTS, Steven. *The Eu and the Middle East: A call for Action*. Center for European Reform, 2003. 51 s.

FAWCETT, Louise. *International Relations of the Middle East*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 356 s.

FELTON, John. *The Contemporary Middle East: A Document History*. Washington: CQ Press, 2008, 729 s.

GOLOVČENKOVÁ, Valerie. Izraelsko-palestinský konflikt a jeho mezinárodně-politické souvislosti. [online]. Valka.cz, 23. května 2010 [cit. 1. března 2012]. Dostupné na http://www.valka.cz/clanek_13630.html .

HAVLOVÁ, Radka. Evropská unie a Středomořský prostor: Vliv izraelsko-palestinského konfliktu na dynamiku spolupráce Evropské unie a Středomoří. *Současná Evropa*, 2010, s. 83 – 105.

HOLLIS, Rosemary. The Basic Stakes and Strategy of the EU and Member States. In AYMAT, Esra B. (ed). *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict*. Paříž: Institut for Security Studies, 2010, s. 31 – 42.

HUTH, Paul K., ALLEE, Todd L. *The Democratic Peace and Territorial Conflict in the Twentieth Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 488 s.

JOFFÉ, George. *Europe, Israel and Palestine: endgame?* University of Cambridge, 2008, 8 s.

KHALIQ, Urfan. *Ethical Dimension of the Foreign Policy of the European Union: A Legal Appraisal*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 504 s.

LEVI, Idan. *The EU Policy in the Middle East: Problematic Nature and Potential Role*. Dizertační práce, Univerzita Hamburg, 2005. Dostupné na

http://edoc.bibliothek.uni-halle.de/servlets/MCRFileNodeServlet/HALCoRe_derivate_00002868/EU%20Policy%20in%20the%20Middle%20East.pdf

LUCARELLI, Sonia. Introduction. In LUCARELLI, Sonia, MANNERS, Ian (eds). *Values and Principles in European Union Foreign Policy*. Oxon: Routledge, 2006, s. 1-18.

MANNERS, Ian. Normative Power Europe. *Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 40, č. 2, s. 235 – 258.

MANNERS, Ian. The Symbolic Manifestation of the EU's Normative Role in the World Politics. In ELGSTROM, Ole, SMITH, Michael (eds). *The Europe Union's Roles in International Politics: Concepts and Analysis*. Oxford: Routledge, 2006, s. 66 – 83.

MOCKLI, Daniele. The Middle East Conflict, Transatlantic Ties and Quartet. In In AYMAT, Esra B. (ed). *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict*. Paříž: Institute for Security Studies, 2010, s. 65 – 74.

MUSU, Constanza. *European Union Policy towards Arab-Israeli Peace Process: The Quicksands of Politics*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2010. 216 s.

NYE, Joseph S. *Soft Power: The Means of Success in World Politics*. New York: Public Affairs Press, 2004, s. 192.

PACE, Michelle. The End of EU Democracy Promotion nad of the Two-State Solution? In AYMAT, Esra B. (ed). *European Involvement in the Arab-Israeli Conflict*. Paříž: Institute for Security Studies, 2010, s. 87 – 96.

PANEBIANCO, Stefania. The EU and the Middle East. In BINDI, Federiga (ed). *The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe's Role in the World*. Washington: Brookings Institution Press, 2010. S. 183 – 196.

PARDO, Sharon, PETERS, Joel. *Uneasy Neighbors: Israel and the European Union*. New York: Lexington Books, 2010, 155 s.

PRESMANN, Jeremy. *A Brief History of Arab-Israeli Conflict*. [online]. 2005 [cit. 1. března 2012]. Dostupné na <<http://anacreon.clas.uconn.edu/~pressman/history.pdf>> s. 9-10.

REVES, Emery. *Anatomy of Peace*. Londýn: Harper &Brothers Publishers, 1945, 293 s.

SELIM, Sayed. The European Union and the Arab-Israeli Conflict: In searching of a New Approach. In O'DONNELL, Clara M (ed). *Europe and the Middle East: Perspectives on Major Policy Issues*. Evropská Komise: Centre for European Reform, 2010, 76 s.

SHLAIM, Avi. *Europe and the Israeli-Palestinian Conflict*. [online]. Oxford University, únor 2005 [citováno 12. března 2012]. Dostupné na <http://users.ox.ac.uk/~ssfc0005/Europe%20and%20the%20Israeli-Palestinian%20Conflict.pdf>

SCHIMMELFENNIG, Frank, SEDELMEIER, Ulrich. Candidate Countries and Conditionality. In GRAZIANO, Paulo, VINK, Maarten, P. (eds). *Europeanization: New Research Agenda*. New York: Palgrave Macmillan, 2007, s. 88 – 101.

SCHOENBAUM, David. *The United States and The State of Israel*. New York: Oxford University Press, 1993, 424 s.

SMITH, Michael E. *Europe Foreign and Security Policy: The Institutionalization of Cooperation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 291 s.

STEIN, Eric. European Political Cooperation (EPC) as a Component of the European Foreign Affairs System. *Zeitschrift für ausländische öffentliches Recht und Völkerrecht*, 1983, roč. 43, č. 43, s. 49-69.

TOCCI, Nathalie. When and why Does the EU act as a Normative Power in its neighbourhood?

TOCCI, Nathalie. *Who is a Normative Power Foreign Policy Actor?: The European Union and its Global Partners*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2008, 329 s.

TOCCI, Nathalie. *The EU and Conflict Resolution: Promoting Peace in the Backyard*. Oxon: Routledge, 2007. 202 s.

WALLACE, Helen. The Policy Process. In WALLACE, Helen, WALLACE, William. *Policy-Making in the European Union*. 4. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2000, s. 39 – 64.

WHITMAN, Richard. The Fall, and Rise, of Civilian Power. Příspěvek přednesený na konferenci The European Union in International Affairs na Australské národní univerzitě, 3. - 4. 7. 2002.

WINTERS, Alan L. Europe is Sui Generis – But it Provides Lessons for Developing Countries. Příspěvek přednesený na konferenci Global Development Network v Praze, 16- 18. 1. 2010. [online]. 15. 2. 2012. Dostupné na <http://depot.gdnet.org/cms/conference/papers/Winters.pdf>

WITTES, Tamara C., YOUNGS, Richard. Europe, the United States and Middle Eastern Democracy: Repeating the Breach. *The Saban Center for Middle East Policy*, č. 19, 2009, s. 4.

